

Annika Heikkilä

# **HYVÄNTAHTOISUUS EKOSOSIAALISENA HYVEENÄ**

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta  
Kasvatusfilosofinen tarkastelu

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta  
Pro gradu -tutkielma  
Huhtikuu 2023

# TIIVISTELMÄ

Annika Heikkilä: Hyväntahtoisuus ekososiaalisena hyveenä. Kasvatusfilosofinen tarkastelu  
Pro gradu -tutkielma  
Tampereen yliopisto  
Kasvatuksen ja yhteiskunnan tutkimuksen maisteriohjelma  
Huhtikuu 2023

---

Tutkimus edusti hyve-eettistä kasvatusfilosofiaa ja osallistui ekososiaalisen hyve-etiikan teorian muotoilemiseen. Tutkimuksen tehtävänä oli määritellä, mitä hyväntahtoisuuden hyveellä tarkoitetaan ekososiaalisen hyve-etiikan näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin hyväntahtoisuuden kasvatusfilosofista merkitystä. Hyveet ovat ihmisen ominaisuuksia, jotka tekevät tästä moraalisesti hyvän. Ihmisten toiminnasta aiheutuneet ilmastonmuutoksen ja biodiversiteettikadon kaltaiset ekologiset kriisit antavat aiheutta kysyä, millaisia ihmisiä tarvitaan, jotta maapallo pysyisi elinkelpoisena tuleville sukupolville ja eri eliölajeille.

Tutkimus oli metodologisilta lähtökohdiltaan filosofinen ja teoreettis-käsitteellinen. Lisäksi sillä oli kriittiselle kasvatusfilosofialle tyypillisiä piirteitä. Hyväntahtoisuuden hyveen ekososiaalinen määritelmä syntyi laaja-alaisen teoreettisen viitekehyksen pohjalta, jossa yhdistyi sekä länsimainen että itämainen filosofia.

Ekososiaalisena hyveenä hyväntahtoisuuden katsottiin tarkoittavan kokemuksellista ja periaatteessa kaikenkattavaa hyvää tahtoa, joka ei rajoitu vain ihmisten välisiin sosiaalisiin suhteisiin, vaan tulee ilmi myös vuorovaikutuksessa ei-inhimillisen elämän kanssa. Hyväntahtoisuutta voidaan pitää ihmisen moraalisen kasvun kannalta merkittävänä hyveenä myös ekososiaalisen hyve-etiikan näkökulmasta.

Avainsanat: kasvatusfilosofia, hyve-etiikka, ekososiaalinen kasvatus, ekososiaalinen hyve-etiikka, hyväntahtoisuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

# ABSTRACT

Annika Heikkilä: Benevolence as an Ecosocial Virtue. Philosophical Study of Education  
Master's Thesis  
Tampere University  
Master's Programme in Educational Studies  
April 2023

---

The research represented the virtue-ethical approach in educational philosophy and participated in the formulation of the eco-social virtue-ethics theory. The research task was to define what the virtue of benevolence means from the point of view of ecosocial virtue ethics. The research also examined the significance of the virtue of benevolence. Virtues are human qualities that make them morally good. Ecological crises such as climate change and biodiversity loss caused by human activities raise the question of how people should be for the Earth to remain viable for future generations and different species.

The research was philosophical and theoretical-conceptual in its methodological starting points. In addition, it had characteristics of critical educational philosophy. The ecosocial definition of the virtue of benevolence emerged from a broad theoretical framework that combined both Western and Eastern philosophy.

As an ecosocial virtue, benevolence was considered experiential and, in principle, all-encompassing goodwill, which is not only limited to social relations between people but also becomes apparent in interactions with non-human life. Benevolence was considered a significant virtue for moral growth from the point of view of ecosocial virtue ethics.

Keywords: philosophy of education, virtue ethics, ecosocial education, ecosocial virtue ethics, benevolence

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

# SISÄLLYS

<b>1</b>	<b>JOHDANTO</b> .....	<b>5</b>
1.1	Metodologiset lähtökohdat .....	7
1.2	Teoreettinen viitekehys .....	8
1.3	Tutkimuksen tarkoitus ja tehtävä .....	9
1.4	Tutkimuksen kulku .....	9
<b>2</b>	<b>HYVEET</b> .....	<b>11</b>
2.1	Hyveet ja arvot .....	13
2.2	Paheet ja välinearvot .....	14
2.3	Hyveisiin kasvattaminen .....	15
<b>3</b>	<b>UUSARISTOTEELINEN HYVE-ETIIKKA</b> .....	<b>17</b>
3.1	Hyveet ihmisen ominaisuuksina .....	18
3.2	Ihminen sosiaalisena olentona .....	19
3.3	Hyvä elämä ihmisen päämääränä .....	20
<b>4</b>	<b>EKOSOSIAALINEN HYVE-ETIIKKA</b> .....	<b>22</b>
4.1	Ekososiaalinen ajattelu .....	24
4.2	Ekososiaalinen kasvatus ja ekososiaalinen kasvatustieteellinen filosofia .....	25
4.3	Ekososiaalinen sivistys .....	27
<b>5</b>	<b>HYVÄNTAHTOISUUS</b> .....	<b>30</b>
5.1	Emootiot ja hyväntahtoisuus .....	31
5.2	Hyväntahtoisuus buddhalaisessa filosofiassa .....	33
5.3	Hyväntahtoisuuden suhde muihin hyveisiin .....	36
<b>6</b>	<b>HYVÄNTAHTOISUUS EKOSOSIAALISENA HYVEENÄ</b> .....	<b>38</b>
6.1	Kaikenkattava hyväntahtoisuus .....	40
6.2	Kokemuksellinen hyväntahtoisuus .....	42
6.3	Ekososiaalisen hyväntahtoisuuden määritelmä .....	43
<b>7</b>	<b>POHDINTA</b> .....	<b>46</b>
7.1	Tutkimusprosessin arviointi.....	47
7.2	Jatkotutkimusaiheet ja tutkimuksen kasvatustieteellinen merkitys .....	48
	<b>LÄHTEET</b> .....	<b>50</b>

# 1 JOHDANTO

Elämme ekokriisin aikakautta (Värri, 2018). Hallitustenvälisen ilmastomuutospaneelin eli IPCC:n (Intergovernmental Panel on Climate Change) uusimmassa raportissa nostetaan esiin ilmastomuutoksen hälyttävät seuraukset (ks. IPCC, 2022). Ilmastomuutoksella on ollut monenlaisia haitallisia vaikutuksia maan ekosysteemeihin, ihmisten hyvinvointiin, ruoantuotantoon ja infrastruktuureihin (IPCC, 2022). Jotkin muutoksista ovat jo peruuttamattomia, kuten ensimmäiset ilmastomuutoksesta aiheutuneet lajien sukupuutot (IPCC, 2022). Ihmisen toiminta on aiheuttanut niin perustavanlaatuisia muutoksia maapallolla, että on esitetty, että olemme siirtyneet uuteen geologiseen ajanjaksoon; antroposeeniin (Chin ym., 2017).

Ihmisten toiminnasta aiheutuneiden ekologisten kriisien – kuten ilmastomuutoksen tai biodiversiteettikadon – syntyä selitetään usein antroposentrismillä eli ihmiskeskeisyyden käsitteellä (Thompson, 2017). Antroposentrismi on uskomusjärjestelmä, jossa ihminen asetetaan hierarkkisesti kaiken muun elollisen ja elottoman luonnon yläpuolelle (Martusewicz ym., 2014). Sen nähdään kytkeytyvän erityisesti länsimaiseen kulttuuriin ja modernisaation syntyyn, mutta voidaan jäljittää aina Raamatun Genesiksen alkukertomuksiin asti, jossa esitetään ajatus ihmisten vallasta kaikkiin muihin lajeihin nähden (White, 1967). Antroposentrisessä uskomusjärjestelmässä moraalisten velvoitteiden nähdään koskevan vain muita ihmisiä, eikä muulla kuin ihmisten maailmalla nähdä olevan itsessään arvoa tai merkitystä (Thompson, 2017). Muun luonnon merkitys jää ihmiselle lähinnä välineelliseksi eli riippuvaiseksi siitä, saako ihminen siitä esimerkiksi materiaalista hyötyä (Martusewicz ym., 2014).

Antroposentrinen ajattelu on tehnyt ihmisen luontosuhteesta irrallisen ja egoistisen (Abram, 1997). Menettäessämme kosketuksen muuhun luontoon, käsityksemme sosiaalisuudesta rajoittuu koskemaan vain ihmisyhteisöjä (Pulkki ym., 2020). Pulkki kumppaneineen (2020) pitää tällaista käsitystä lyhytnäköisenä

ja keskeisenä syynä luontoa tuhoavalle toiminnalle. Tieto ekologisista kriiseistä kuten ilmastonmuutoksesta ei välttämättä johda toiminta- ja ajattelutapojen muuttamiseen, vaikka tarve muutoksille on ilmeinen. Tieto esimerkiksi kestävästä kehityksestä ei riitä kestävämmän elämäntavan rakentamiseksi, mikäli ihmisen maailmaa koskevat uskomukset pysyvät samoina (Värri, 2018). Tarvitaan kasvatusta, joka kehittää ihmisen eettistä tajuntaa (Värri, 2018).

Hyveet ovat ihmisen eettisistä työkaluista vanhimpia (Kylliäinen, 2021). Kasvatuksella on kautta aikojen pyritty muovaamaan hyviä ihmisiä siihen ympäristöön, kulttuuriin ja yhteiskuntaan, johon he syntyvät (Kylliäinen, 2021). Paras väline tähän kasvatustehtävään on Kylliäisen (2021) mukaan hyveet eli ne ominaisuudet, jotka tekevät ihmisestä hyvän ihmisen. Alasdair MacIntyre (2004) kuuluu tunnetuimpiin modernin ajan hyve-eetikoihin ja luonnehtii hyveitä sosiaalisesti arvostetuiksi luonteenpiirteiksi, jotka rakentuvat aina tietyssä historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. Hyveitä voidaan myös pitää kasvatusteorioina tai päämäärinä, joita Pulkin (2021a) mukaan on tarpeen ajatella ekososiaalisin painotuksin. Ekososiaalista hyve-etiikkaa muotoilemalla voidaan lisätä ymmärrystä siitä, mitä kasvatukselta tarvitaan ja millaista kasvua sen tulisi tässä ajassa edistää (Pulkin, 2021a).

Tämä tutkimus edustaa hyve-eettistä kasvatusteorioita, joka pohtii kasvatuksen tavoitteita ekologisten kriisien aikana. Hyve-etiikka tarjoaa hyveiden ja paheiden muodossa tavan ymmärtää ja arvioida sitä, mitä on hyvä ja paha sekä oikea ja väärä. Normatiivisen etiikan suuntauksena se pyrkii muodostamaan mahdollisimman päteviä moraalia koskevia periaatteita ja sääntöjä sekä etsii niille luotettavia perusteluita (Pietarinen & Poutanen, 2005). Hyveet ja paheet ihmisen ominaisuuksina toimivat Kylliäisen (2021) sanoin eettisenä kompassina; ne osoittavat mikä ihmisenä olemisessa on tavoittelemisen arvoista ja vältettävää.

Tutkimuksen tarkastelun kohteena on hyväntahtoisuuden hyve, joka toimii perustana ihmisen eettiselle orientaatiolle ja myös monille muille hyveille (Pulkin, 2017). Tutkimuksessa esitetään perusteluita sille, miksi hyveisiin ja erityisesti hyväntahtoisuuden hyveeseen kasvattaminen on tarpeellista tässä ajassa. Lisäksi tutkimuksessa osallistutaan ekososiaalisen hyve-etiikan muotoilemiseen määrittelemällä, mitä hyväntahtoisuuden hyveellä tarkoitetaan ekososiaalisen hyve-etiikan näkökulmasta.

## *1.1 Metodologiset lähtökohdat*

Tutkimus on metodologisilta lähtökohdiltaan filosofinen ja teoreettis-käsitteellinen. Filosofisen tutkimuksen lähtökohdana on ilmiö tai käsite, joka asetetaan kyseenalaistamisen, selventämisen tai tarkentamisen kohteeksi (Puolimatka, 1995). Sen pyrkimyksenä on saavuttaa selkeämpi ymmärrys tutkimuskohteesta sekä muodostaa sitä koskevia perusteltuja tulkintoja (Puolimatka, 1995). Filosofia koskee asioita, joista voi olla perustellusti montaa eri mieltä ilman, että lopullista totuutta on mahdollista määritellä. Lopullisten totuuksien sijaan filosofisella tutkimuksella luodaan perusteltuja väitteitä sekä arvioidaan niitä. Filosofinen tutkimus etenee kyseenalaistamisen, selkeyttämisen ja argumentaation kaltaisten ajatuksellisten ja kielellisten välineiden avulla (Puolimatka, 1995). Väitteiden pätevyyttä arvioidaan kielellisillä, loogisilla ja semanttisilla eli merkitysoipillisilla välineillä (Puolimatka, 1995).

Teoreettis-käsitteellisellä tutkimusstrategialla määritellään kasvatuksen peruskäsitteitä sekä pohditaan niiden välisiä suhteita (Puolimatka, 1995). Ajatteluun perustuvana lähestymistapana sitä pidetään empiirisen eli kokemuseräisen tutkimusstrategian vastakohtana, mutta samaan aikaan myös sen edellytyksenä, sillä maailmaa ei pystytä kuvaamaan tai ymmärtämään ilman ilmiöitä koskevia käsitteitä (Puolimatka, 1995). Tässä tutkimuksessa käsitteet paikantuvat etiikan eli moraalifilosofian alueelle. Kasvatusfilosofiassa etiikkaa hyödynnetään muun muassa kasvatuksen tavoitteita ja moraalikasvatusta koskevissa pohdinnoissa (Puolimatka, 1995).

Tällä tutkimuksella on kriittisen kasvatusfilosofian suuntaukselle tyypillisiä piirteitä ja tavoitteita. Nimensä mukaisesti kriittisen kasvatusfilosofian suuntaukselle on ominaista aikalaiskriittikki, joka on tarpeen vallitsevassa ajassa tapahtuvan kasvatuksen ymmärtämiseksi (Saari ym., 2014). Kasvatus on aina sosiaalisuatiota eli vallitsevan järjestyksen tuottamista ja uudistamista, mutta sen tulisi myös mahdollistaa totutun ja vanhan järjestyksen ylittäminen (Värri, 2018). Kriittisen kasvatusfilosofian tavoitteena on tehdä läpinäkyväksi kasvatusta ohjaavat ja siihen vaikuttavat arvojen ja trendien kaltaiset historiallis-ajalliset, yhteiskuntaan ja kulttuuriin liittyvät tekijät. Tällä tavoin filosofialla luodaan edellytyksiä toisin ajattelemiselle ja toisin toimimiselle (Saari ym., 2014). Kriittisyys on Puolimatkan

(1995) mukaan kasvatuksellinen ihanne, joka on edellytys demokratialle, yhteiskunnan kehitykselle sekä yksilön emansipaatiolle, jolla tarkoitetaan yksilön sosio-kulttuurisista ja tiedollisista vääristymistä vapautumista. Tämän tutkimuksen lähtökohtana on kritiikki ihmiskeskeistä, luonnosta piittaamatonta elämäntapaa kohtaan. Ihmiskeskeisyydestä on suunnattava kohti vastuullista luontosuhdetta, jossa ihmisen oikeudet, velvollisuudet ja vastuut ymmärretään uudella tavalla (Värri, 2018).

## *1.2 Teoreettinen viitekehys*

Tutkimuksen teoreettisen viitekehysten muodostaa hyve-etiikka. Tutkimuksen hyve-eettiset lähtökohdat, kuten käsitys siitä mitä hyveet ovat, on paikannettava länsimaisen ja erityisesti uusaristoteelisen hyve-etiikan perinteeseen. Tutkimuksen hyve-eettinen viitekehys on kuitenkin siinä mielessä väljä, että se ei rajoitu ainoastaan uusaristoteeliseen tai edes länsimaiseen hyve-etiikkaan. Tutkimuksessa muotoillaan ekososiaalista hyve-etiikkaa määrittelemällä mitä hyvántahtoisuus tarkoittaa ekososiaalisena hyveenä, ja tätä tarkoitusta varten tutkimuksessa hyödynnetään uusaristoteelisen ja ekososiaalisen hyve-etiikan lisäksi myös buddhalaista filosofiaa ja sen ajatuksia hyvántahtoisuudesta.

Buddhalaisuus ymmärretään tässä tutkimuksessa ennen kaikkea filosofiana. Buddhalaisen filosofian hyödyntäminen ympäristöä koskevissa filosofisissa pohdinnoissa ei ole uutta, sillä muun muassa Joanna Macyn ja Arne Naessin kaltaiset merkittävät ympäristöfilosofit ovat ottaneet siitä vaikutteita (ks. Naess, 1987; Macy, 2003). Hyvántahtoisuudella ja sen eri muodoilla – kuten myötätunnolla – on merkittävä osansa buddhalaisessa filosofiassa. Buddhalainen filosofia on tutkimuksen kannalta mielekäs teoreettinen valinta myös siksi, että sillä on yhtymäkohtia ekososiaalisen ajattelun kanssa. Molemmissa annetaan painoarvoa esimerkiksi keskinäisriippuvuuksien tajulle.

Tutkimuksessa on kaksi päälähdettä, joihin perehdytään syvällisemmin tutkimusta varten tai jotka ovat muuten tutkimuksen kannalta erityisen merkittäviä lähteitä. Niistä ensimmäinen on Antti Kylliäisen (2021) väitöskirja, jota hyödynnetään erityisesti hyve-etiikkaa ja uusaristoteelista hyve-etiikkaa käsittelevissä luvuissa. Väitöskirjassaan Kylliäinen on käsitellyt syvällisesti aristoteelista hyve-etiikkaa ja hahmotellut 2000-luvun globaaliin maailmaan soveltuvaa, Aristoteleen

teoriaan pohjaavaa uusaristoteelista hyvekäsitystä. Tutkimuksen toisena päälähteenä toimii Jani Pulkin (2021a) artikkeli ekososiaalisesta hyve-etiikasta, jota voidaan tiettävästi pitää ensimmäisenä ja toistaiseksi ainoana ekososiaalista hyve-etiikkaa käsittelevänä kirjoituksena. Ekososiaalinen on sateenvarjokäsite, jonka alle mahtuu monenlaisia näkökulmia ja jota koskevaa tutkimusta on tehty jo 1970-luvulta lähtien (Pulkki, 2021a). Yhteistä niille on ajatus siitä, että ekologiset ja sosiaaliset ongelmat ovat yhteen kietoutuneita. Pulkki on ensimmäinen, joka on tarkastellut hyve-etiikkaa ekososiaalisesta näkökulmasta.

### *1.3 Tutkimuksen tarkoitus ja tehtävä*

Tutkimuksen tarkoituksena on osallistua ekososiaalisen hyve-etiikan muotoilemiseen. Hyveet on perinteisesti ymmärretty ihmisen ominaisuuksiksi tai luonteenpiirteiksi, jotka tuottavat hyvää sekä ihmiselle itselleen että tätä ympäröivälle ihmisyyhteisölle. Ilmastonmuutoksen ja biodiversiteettikadon kaltaiset ekologiset kriisit antavat kuitenkin aihetta ihmisen velvollisuuksien ja vastuiden uudelleenarvioimiselle sekä hyveiden tarkoituksen laajentamiselle. Hyveiden on syytä tuottaa hyvää myös ihmistä ympäröivälle eloyhteisölle.

Kun hyveiden tarkoitusta laajennetaan, asettuvat perinteiset hyveet uuteen valoon. On määriteltävä, mitä perinteisillä hyveillä kuten hyvántahtoisuudella tällöin tarkoitetaan. Tutkimuksen tehtävänä on määritellä, mitä hyvántahtoisuudella ekososiaalisena hyveenä tarkoitetaan. Lisäksi tutkimuksessa esitetään perusteluita sille, miksi hyveisiin ja erityisesti hyvántahtoisuuteen kasvattaminen on tarpeellista tässä ajassa.

### *1.4 Tutkimuksen kulku*

Luvuissa 2 ja 3 rakennetaan tutkimuksen hyve-eettisen ajattelun perusteet. Luvussa 2 lähdetään liikkeelle siitä mitä hyve-etiikka on ja mistä hyveissä on kyse. Lisäksi luvussa pohditaan hyveiden käyttökelpoisuutta ja tarpeellisuutta kasvatuksessa ja yleisesti tässä ajassa. Luvussa 3 käsitellään uusaristoteelista hyve-etiikkaa. Uusaristoteelinen versio hyveistä on hyve-etiikan tutkijoiden keskeisin kiinnostuksen kohde tänä päivänä ja se pohjautuu aristoteeliseen hyve-etiikkaan,

jota voidaan pitää hyve-etiikan läntisen kulttuuripiirin päälinjana (Kylliäinen, 2021).

Ekososiaalinen hyve-etiikka otetaan tarkastelun kohteeksi luvussa 4. Luvun tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva niistä keskeisistä näkökulmista ja käsitteistä, joista ekososiaalinen hyve-etiikka rakentuu. Luvussa 5 siirrytään käsittelemään hyväntahtoisuutta. Luvussa nostetaan esille altruististen emootioiden merkitys hyväntahtoisuudelle ja pohditaan hyväntahtoisuuden suhdetta muihin hyveisiin. Lisäksi luvussa perehdytään hyväntahtoisuuden merkitykseen buddhalaisessa filosofiassa ja etiikassa.

Luvuissa 2–5 käsitellyt ilmiöt, käsitteet ja ajatukset auttavat täyttämään tutkimuksen tehtävän eli muodostamaan mahdollisimman kattavan käsityksen siitä, mitä hyväntahtoisuudella ekososiaalisena hyveenä tarkoitetaan. Luvussa 6 käsitellyjä näkökulmia sovitetaan yhteen ja täytetään tutkimuksen tehtävä määrittelemällä, mitä hyväntahtoisuudella ekososiaalisena hyveenä tarkoitetaan.

## 2 HYVEET

Hyve-etiikka on deontologian eli velvollisuusetiikan ja utilitarismin eli seurausetiikan tavoin yksi normatiivisen etiikan suuntauksista (Hursthouse, 1999). Normatiivisen etiikan pyrkimyksenä on määrittää, mikä on moraalisesti oikeaa ja väärää, hyvää ja pahaa (Kagan, 1992). Velvollisuusetiikassa nojataan moraalialia koskeviin periaatteisiin ja sääntöihin, seurausetiikassa nimensä mukaisesti tekojen seurauksiin ja hyve-etiikassa ihmisen luonteeseen (Kagan, 1992). Hyve-etiikassa ollaan kiinnostuneita moraalisesta toimijasta ja niistä luonteenpiirteistä tai ominaisuuksista, jotka tekevät tästä moraalisesti hyvän (Hursthouse, 1999). Hursthouse (1999) luonnehtii hyveellistä ihmistä moraalisesti hyväksi ja ihailtavaksi henkilöksi, joka toimii oikein ja parhaalla mahdollisella tavalla.

Immanuel Kantin filosofialle pohjaava velvollisuusetiikka ja Jeremy Benthamin ja John Stuart Millin filosofiasta inspiraationsa saanut seurausetiikka olivat vallitsevia etiikan teorioita valistuksen ajalta 1900-luvulle saakka (Hursthouse, 1999). Antiikin Kreikassa alkunsa saaneen hyve-etiikan uudelleenlöytämislle antoi alkusysäyksen Elizabeth Anscomben vuonna 1958 julkaistu kirjoitus *Modern Moral Philosophy* (Snow, 2018). Tärkeimpiin modernin ajan julkaisuihin kuuluu myös Alasdair MacIntyren vuonna 1981 julkaistu *After Virtue* (ks. MacIntyre 2004). Deontologia ja utilitarismi saivat osakseen kritiikkiä jättäessään huomiotta muun muassa tunteiden ja moraalisen luonteen merkityksen moraalisen olennon elämässä, sekä sivuuttaessaan kysymykset siitä, kuinka yksilön tulisi elää ja millainen hänen tulisi olla (Hursthouse, 1999). Katseet kääntyivät hyve-etiikkaan.

Tunnetuimpiin hyve-etiikan teoreetikoihin kuuluva Aristoteles katsoi, että etiikan teorioilla on käytännön elämään tärkeä yhteys (Sherman, 1999). Teoksessaan *Nikomakhoksen etiikka* hän vertaa etiikan teorioita jousiampujan maalitauluun, joka osoittaa, mihin tämän tulee tähdätä (Sherman, 1999). Hyveet ovat yksi vanhimmista ja laajimmalle levinneistä eettisistä työkaluista (Kylliäinen, 2021). Ne toimivat ihmisyyttä koskevinä ideaaleina ja päämäärinä, ja vastaavat

kysymykseen siitä, millainen on hyvä ihminen. Esimerkiksi antiikin Kreikassa neljänä kardinaalihyveenä pidettiin rohkeutta, oikeudenmukaisuutta, käytännöllistä viisautta ja kohtuullisuutta (Paddock, 2021). Kardinaalihyveet ovat erityisiä hyveitä, joita pidetään välttämättöminä, tärkeimpinä tai perustavanlaatuisimpina hyveinä ihmisen kukoistavan moraalisen kehityksen kannalta (Pandit, 2022).

Hyveillä on arkikielessä vanhahtava kaiku (Kylliäinen, 2021). Niiden sijaan tänä päivänä puhutaan paljon arvoista (Kylliäinen, 2021). Kylliäisen (2021) mukaan arvot ovat yrittäneet paikata hyveiden jättämää aukkoa. Arvot ja hyveet eivät kuitenkaan ole toistensa korvattavissa, vaikka ne täydentävätkin toisiaan (Kylliäinen, 2021). Arvot ja hyveet ovat keskeinen osa moraalifilosofian historiaa, mutta Kylliäisen (2021) mukaan tänä päivänä niiden rooli yksilöiden ja yhteisöjen elämässä on jäänyt ansaittua pienemmäksi. Arvojen ja hyveiden välistä suhdetta avataan tarkemmin alaluvussa 2.1.

Ihmisten toimintaa voivat arvojen tai hyveiden sijaan ohjata arvoiksi puettut asiat, jotka tosiasiallisesti luetaan välinearvoiksi (Kylliäinen, 2021). Esimerkiksi vaikutusvallan, tehokkuuden tai rikkauden kaltaiset asiat voivat MacIntyren (2004) mukaan viedä yksilön ja yhteisöjen kehitystä haitalliseen suuntaan. Pulkin (2017) mukaan kapitalistinen, kilpailuun perustuva yhteiskuntajärjestys voi kannustaa esimerkiksi välinpitämättömyyteen, passiivisuuteen tai ahneuden ja itsekkyyden kaltaisiin paheisiin. Tällaisten paheiden voidaan nähdä ohjaavan esimerkiksi sellaista toimintaa, jossa sademetsää raivataan aineellisen vaurauden toivossa seurausista välittämättä. Paheita ja välinearvoja ja käsitellään alaluvussa 2.2.

MacIntyren (2004) mukaan erilaisista konflikteista ja vastakkainasetteluista voi seurata, että hyveitä aletaan arvostamaan ja määrittämään uudelleen. Ne saavat aikaan luovan jännittyneisyyden tilan, joka kuljettaa moraalista kasvatusta eteenpäin (MacIntyre, 2004). Ilmastomuutos, lajikato ja roihuavat metsäpalot voivat toimia herätteenä kysymään, mitä olemme tehneet väärin, ja mitä meidän tulisi tehdä ongelmien ratkaisemiseksi. 1960- ja 1970-lukujen taitteen ympäristöherätyksestä syntyi esimerkiksi ympäristökasvatus. Tbilisin ympäristökonferenssissa vuonna 1977 sen tavoitteiksi asetettiin muun muassa yksilön herkistäminen ympäristön ongelmille sekä motivoiminen ympäristöä suojelemaan toimintaan (Unesco, 1977).

Hyve-etiikan näkökulmasta tämän kaltaisia tavoitteita voidaan lähestyä kysymällä, millaiset ominaisuudet edistävät niiden täyttymistä tai toteutumista käytännössä. Toisin sanoen voidaan kysyä, millainen ihminen on todennäköisesti ympäristön tilalle herkistynyt, motivoitunut sitä suojelemaan toimintaan ja käytännössä toimii oppimansa pohjalta. Selvää lienee ainakin se, että esimerkiksi pahantahtoisuuden, välinpitämättömyyden tai ahneuden kaltaisiin paheisiin kannustava yhteiskunta tai kulttuuri ei edistä tällaisten kasvatuksellisten tavoitteiden toteutumista. Hyveisiin kasvattamisesta puhutaan alaluvussa 2.3.

## 2.1 Hyveet ja arvot

Arvoilla ja hyveillä on erilainen yhteys hyvään (Kylliäinen, 2021). Kylliäisen (2021, s. 167) mukaan arvot *”antavat hyvälle kasvot”* ja edustavat sitä päämäärien tasolla, kun taas hyveet ihmisen ominaisuuksina tuottavat hyvää sekä ihmiselle itselleen että häntä ympäröivälle yhteisölle. Kylliäinen (2021) lisää, että arvojen yhteys hyvään on täten käsitteellinen ja idealistinen, kun taas hyveiden yhteys hyvään on konkreettinen ja realistinen. Hyveiden ja arvojen välinen ero voidaan kiteyttää seuraavanlaisesti:

”Jos arvot olivat niitä asioita, joita me pidimme hyvinä, hyveet olivat niitä ominaisuuksia, jotka tekivät meistä hyviä” (Kylliäinen, 2021, s. 8).

Arvot eivät välttämättä johda niiden mukaiseen toimintaan. Sen sijaan ihminen, jonka hyveenä voidaan pitää oikeudenmukaisuutta, ei ainoastaan pidä sitä arvokkaana asiana, vaan hän myös toimii kyseisen hyveen mukaisesti. Ihmistä ei siis voi kutsua hyveelliseksi ilman hyveen mukaista toimintaa.

Arvojen toteutumisen voidaan nähdä olevan riippuvainen niitä tukevista hyveistä. Värin (2018) mukaan eettiset arvot todellistuvat vasta silloin, kun ihminen on sisäistänyt ne arvotajuntaansa toimintaansa ja valintojansa ohjaaviksi hyveiksi. Esimerkiksi ekologisuuden arvo todentuu käytännön toiminnassa ennakoivuuden, vastuullisuuden, kohtuullisuuden ja viisauden hyveiden kautta (Kylliäinen, 2021). Hyvän toteutumisen kannalta arvojen ja hyveiden yhteneväisyys sekä niiden linkittyminen toisiinsa on tärkeää (Kylliäinen, 2021).

Kylliäinen (2021) huomauttaa, että arvot ovat aina avoinna keskustelulle ja neuvottelulle, mutta keskustelu esimerkiksi siitä, kokevatko ihmiset ystävällisyyden epäystävällisyyttä paremmaksi asiaksi, johtaa helpommin yksimielisyyteen. Arvojen käsitteellisyys ja ideaalisuus vuoksi niiden todellista yhteyttä hyvään on vaikeampi varmistaa (Kylliäinen, 2021). Arvojen toteutumiseksi tarvitaan siis hyveellisiä ihmisiä, jotka toimivat hyveiden mukaisesti ja näin ollen tukevat arvojen toteutumista yhteisössä (Kylliäinen, 2021).

## *2.2 Paheet ja välinearvot*

Arvojen sijaan yhteisön toimintaa voi ohjata rahan tai vaikutusvallan kaltaiset välineelliset asiat eli välinearvot (Kylliäinen, 2021). Välineelliset asiat eivät sellaisenaan ole pahoja tai haitallisia asioita, sillä niiden avulla voidaan tehdä hyvää. Mutta kuten Kylliäinen (2021) toteaa, ei muun muassa rahalla, vallalla, innovatiivisuudella, tuottavuudella, tehokkuudella tai digitaalisuudella ole arvoa itsessään, vaan ne ovat kynän ja lapion tavoin välineitä, jotka voidaan valjastaa myös pahoihin tai haitallisiin tarkoituksiin. Joillakin asioilla voi olla välinearvoa, mutta ne eivät vertaudu itseisarvoihin eli asioihin, jotka ovat arvokkaita itsessään (Kylliäinen, 2021). Nyky-yhteiskunnassa moni välineellinen asia tulkitaan kuitenkin arvoksi. Osa arvoiksi luetuista asioista on myös tosiasiallisesti hyveitä; esimerkiksi monen suomalaisen organisaation arvoiksi listatut vastuullisuus ja avoimuus ovat hyveitä, eivät arvoja (Kylliäinen, 2021). Tätä voidaan pitää osoituksena käsitteiden merkitysten hämärtymisestä sekä niiden sekoittumisesta toisiinsa.

MacIntyre (2004) kutsuu rikkauten, kuuluisuuden ja vaikutusvallan kaltaisia välineellisiä asioita ulkoisesti hyväksi asioiksi, jotka yhteisössä hallitsevan aseman saadessaan voivat syrjäyttää hyveen käsitteen kokonaan. Kuvatun kaltaisessa yhteisössä esimerkiksi rohkeuden, oikeudenmukaisuuden tai rehellisyyden hyve voi olla rikastumisen tai muiden yhteisössä ihailtujen asioiden esteenä (MacIntyre, 2004). Tällöin hyveet voivat menettää merkitystään ihmisten toimintaa ohjaavina tekijöinä. Jos hyveiden merkitys jää yhteisössä vähäiseksi, voi ihmisten käyttäytymistä ohjata hyveiden sijaan niiden puute tai niiden vastakohtat eli paheet (Kylliäinen, 2021). Kylliäinen (2021) pitää sekä itseisarvojen että hyveiden katoamisen seurauksena kulttuurin rapautumista ja yleistä elämän kurjistumista.

Välineellisten asioiden hallitseva asema yhteisössä voi heijastua myös ihmisen luontosuhteeseen. Luontoa saatetaan pitää lähinnä raaka-ainevarastona, jolla ei ole arvoa itsessään, vaan jonka arvo määräytyy sen ihmiselle tuottaman aineellisen hyödyn mukaan (Plumwood, 2002). Välineellinen suhtautuminen luontoon tyrehdyttää nöyryyttä ja herkkyyttä sitä kohtaan (Plumwood, 2002). Kilpailua ja aineellisen hyödyn tavoittelua ihannoiva yhteisö voi kannustaa itsekkyyteen tai johtaa välinpitämättömyyteen sekä muun luonnon että muiden ihmisten hyvinvointia kohtaan (Pulkki, 2017). Taloustieteen emeritusprofessorin Sir Partha Dasguptan johtamassa laajassa niin kutsutussa Dasguptan raportissa on herätelty ihmisiä luontokadon eteen toimimiseksi esittämällä, että luonnon vahingoittamisella ja sen tuhoutumisella on rahassa mitattavia seurauksia ihmisille (ks. Dasgupta, 2021). Ihmisen riippuvuus luonnosta saatetaan ymmärtää vasta, kun se esitetään pääomana rahan kautta mitattuna.

### *2.3 Hyveisiin kasvattaminen*

MacIntyre (2004) katsoo, että ilman hyveisiin kasvattamista ihminen jää pitkälti riippuvaiseksi synnynnäisistä kyvyistään ja piirteistään. Hänen mukaansa joillakin ihmisillä voi olla luontaisesti taipumus toimia joidenkin hyveiden vaatimalla tavalla, mutta ilman kasvatusta luonteen hyveisiin hän ei kykenisi päättämään rationaalisesti, mitä tunteita ja haluja hänen on edistettävä ja mitä hillittävä. Hyveellisyys voidaan nähdä päämääränä, jota kohti jokaisen on mahdollista kehittyä elämänsä aikana (Kylliäinen, 2021). Kyseessä on elinikäinen kasvuprosessi, sillä ihmisen eettinen kasvu ja kehitys jatkuvat ihmisen koko elämän ajan (Kylliäinen, 2021). Hyveellisesti toimiessaan yksilö ei toimi vastoin mieltymyksiään, sillä hyveet eivät ole ainoastaan taipumuksia toimia tietyllä tavalla – ne ovat myös taipumuksia tuntea tietyllä tavalla (MacIntyre, 2004).

Kylliäisen (2021) mukaan hyveisiin kasvattamisen tarkoituksena on saada lapsi toimimaan hyveellisesti tämän omasta halusta vielä aikuiseksi kasvettuaankin. Tässä tehtävässä auttaa lapselle hyveellisestä toiminnasta aiheutunut mielihyvä, jota aikuisten antamat kehu ja kiitokset vahvistavat (Kylliäinen, 2021). Aikuisena mielihyvää tuottaa hyveellisestä toiminnasta aiheutuneet onnistumisen kokemukset, itsetunnon ja itseluottamuksen vahvistuminen sekä elämänhallinnan tunteen vahvistuminen (Kylliäinen, 2021). Sekä hyveet että paheet syntyvät

toiston seurauksesta, joista ajan kuluessa muodostuu tapa (Kylliäinen, 2021). Hyveisiin kasvaessaan ihminen oppii tietoista toimintatapojen harkintaa ja valintaa (Kylliäinen, 2021). Lopulta ihminen ei tarvitse toiminnalleen muuta motiivia kuin hyvän tekemisen itsessään (Kylliäinen, 2021). Kunnollisesti kasvatettu moraalinen toimija tekee sen mikä on hyveellistä, koska se on hyveellistä (MacIntyre, 2004).

Koska ihmisen eettinen kasvu on elinikäinen prosessi, ei todelliseen hyveellisyyteen – siis siihen, että ihminen aina poikkeuksetta toimisi eri tilanteissa parhaalla mahdollisella tavalla – voida yltää (Kylliäinen, 2021). Inhimillinen elämä on aina virheiden tekemistä ja niistä oppimista. Kylliäinen (2021) kuitenkin huomauttaa, että jokainen otettu askel kohti hyveellisyyttä on kuitenkin askel kohti parempaa, joka hyödyttää sekä ihmistä itseänsä että viime kädessä myös koko ihmiskuntaa. Kulttuuri ja yhteiskunta on hidasliikkeinen, mutta kuitenkin ihmisen muokattavissa parempaan suuntaan (Kylliäinen, 2021).

# 3 UUSARISTOTEELINEN HYVE-ETIIKKA

Länsimainen hyve-etiikka syntyi antiikin Kreikassa ensin sofistien ja sitten Sokraateen, Platonin ja Aristoteleen ajattelun myötä (Kylliäinen, 2021). Antiikin neljän keskeisimmän filosofisen koulukunnan muodostivat platonistinen, aristoteelinen, stoalainen ja epikurolainen koulukunta, joista jokaisella oli omat käsityksensä hyveistä (Kylliäinen, 2021). Kylliäisen (2021) mukaan sydänkeskiajalta lähtien aristoteelinen hyve-etiikka on ollut länsimaisen hyve-etiikan päälinja, joka on edelleen keskeisin kiinnostuksen kohde hyve-etiikan tutkijoiden keskuudessa. Kylliäinen (2021) myös pitää aristoteelista hyve-etiikkaa sekä uskottavimpana että käytännössä toimivimpana tapana ymmärtää hyveitä ja sitä, miten ne toimivat.

Kaikki hyvekäsitykset ovat sidottuina omaan aikaansa ja siihen kulttuuriin ja yhteisöön, jota ne koskettavat. Aristoteleen antiikin Kreikassa muotoiltu hyve-etiikka ei näin ollen ole kaikilta osin sellaisenaan sovellettavissa 2000-luvun maailmaan. Eettisiä näkemyksiä, jotka pohjautuvat Aristoteleen hyve-etiikkaan ja jotka ovat säilyttäneet sen keskeisiä elementtejä, kutsutaan uusaristoteelisiksi hyvekäsityksiksi (Kylliäinen, 2021). Tunnetuimpiin uusaristoteelisen hyve-etiikan tutkijoihin kuuluvat muun muassa Rosalind Hursthouse ja Linda Zagzebski. Uusaristoteeliselle hyve-etiikalle on Kylliäisen (2021) mukaan ominaista muun muassa näkemykset

- hyveistä ihmisen ominaisuuksina ja luonteenpiirteinä
- ihmisestä yhteisöllisenä oliona sekä
- eudaimoniasta ihmisen elämän päämääränä.

Edellä mainittuja uusaristoteelisen hyve-etiikan elementtejä käsitellään seuraavaksi omissa alaluvuissaan.

### 3.1 Hyveet ihmisen ominaisuuksina

Hyveet ovat sellaisia ihmisen ominaisuuksia, jotka tekevät tästä hyvän ja joiden ansiosta tämä toimii kuten hyvä ihminen toimii; hän on esimerkiksi rohkea silloin, kun tilanne sitä vaatii (Kylliäinen, 2021). Hyveellinen ihminen on taipuvainen toimimaan ja tuntemaan hyveen mukaisella tavalla (Sandler, 2013). Hyveellisellä ihmisellä on myös sekä käytännöllistä järkeä että emotionaalista kypsyyttä. Shermanin (1999) mukaan käytännöllisen järjen avulla ihminen tietää, miten toimia kulloistenkin olosuhteiden edellyttämällä tavalla. Hyveellisen ihmisen emotionaalinen kypsyyks taas tarkoittaa sitä, että hänen tunteensa ovat kulloiseenkin tilanteeseen sopivia ja hänellä on taitoa niiden käsittelemiseen (Sherman, 1999). Koska hyveellinen toiminta edellyttää tilannekohtaista arviointia ja harkintaa, on ihmisen hyveellisenä toimijana löydettävä ratkaisut kussakin tilanteessa omin neuvoin (Kylliäinen, 2021). MacIntyren (2004) mukaan järkevällä arvostelukyvyllä onkin korvaamaton merkitys hyveellisen ihmisen elämässä.

Hyveellisyyteen kasvetaan toiminnan kautta. Erityisesti käytännöllisen järjen nähdään syntyvän kokemuksen ja opetuksen myötä (Kylliäinen, 2021). Hyveellisyys vaatii ihmiseltä itseltään halua kehittyä ja oppia, sillä ilman tätä hyveellisyyden kehitys jää vain hyveellisen toiminnan kopioimiseksi (Kylliäinen, 2021). Kylliäinen (2021) huomauttaa, että hyveellisyyteen ei riitä yhden tai edes muutamman hyveen omaksuminen, vaan usein hyvään lopputulokseen pääsemiseksi tarvitaan erilaisia hyveitä. Hyveiden mukainen toiminta edellyttää siis kykyä sovittaa erilaisia hyveitä toisiinsa (Kylliäinen, 2021). Kaikki tilanteessa vaadittavat hyveet eivät myöskään välttämättä vahvista toisiaan, jolloin tarvitaan kompromisseja yksittäisten hyveiden välillä (Kylliäinen, 2021). Hyveet voivat siis sekä tasapainottaa että rajoittaa toisiaan (Kylliäinen, 2021). Joskus tilanne vaatii esimerkiksi sekä rohkeutta että varovaisuutta, jolloin ihmisen on löydettävä tasapaino näiden hyveiden välillä (Kylliäinen, 2021).

Jokaisella hyveellä on oma ulottuvuutensa, jota kuvaavalta janalta löytyy hyveellisen toiminnan optimi (Kylliäinen, 2021). Osan hyveistä voidaan nähdä noudattavan keskivälisyyden periaatetta, jolloin hyveiksi luettavat ominaisuudet löytyvät janana ääripäiden väliltä (Kylliäinen, 2021). Esimerkiksi joustavuuden hyveen voidaan nähdä asettuvan janana keskivälille, jonka toisessa päässä on liial-

linen joustavuus ja toisessa päässä joustamattomuus (Kylliäinen, 2021). Osa hyveiksi luettavista ominaisuuksista taas sijoittuu janan ääripähän, kuten esimerkiksi luotettavuus (Kylliäinen, 2021). Tällöin ajatellaan, että mitä luotettavampi ihminen on, sen parempi. Tällaisia hyveitä voidaan kutsua Kylliäisen (2021) sanoin itsessään hyviksi ominaisuuksiksi. Myös hyväntahtoisuus lukeutuu luotettavuuden kaltaisten itsessään hyvien ominaisuuksien joukkoon, jossa toiminta muuttuu sitä huonommaksi, mitä lähemmäksi janan vastakkaista ääripäätä liikutaan (Kylliäinen, 2021). Luotettavuuden ja hyväntahtoisuuden vastakohtia ovat epäluotettavuuden ja pahantahtoisuuden paheet (Kylliäinen, 2021).

### *3.2 Ihminen sosiaalisena olentona*

Hyveiden ensisijainen tarkoitus löytyy yhteisöstä (Kylliäinen, 2021). Ihminen on aina yhden tai useamman kulttuurin, yhteiskunnan ja yhteisön jäsen. Ihminen ei myöskään toimi maailmassa ainoastaan yksilönä, vaan myös esimerkiksi kumppanina, vanhempana, ystävänä, työntekijänä ja tietyn yhteiskunnan jäsenenä (Kylliäinen, 2021). Ihmisen elämä on aina väistämättä kietoutunut muiden ihmisten elämään. Hyveitä tarvitaan, koska ihminen on sosiaalinen olento (Kylliäinen, 2021).

Linda Zagzebskin (1996) mukaan ominaisuus ei ole hyve, ellei ei hyödytä ihmisen itsensä lisäksi myös muita ihmisiä ja siten osaltaan auta tekemään maailmasta parempaa paikkaa. Hyveitä tarvitaan muun muassa muiden ihmisten tarpeiden huomioimiseksi ja eri tehtävistä ja rooleista kumpuavien odotusten ja vaatimusten yhteen sovittamiseksi (Kylliäinen, 2021). Pärjätäkseen monissa eri tehtävissä ja rooleissa ihminen tarvitsee esimerkiksi vastuullisuutta ja joustavuutta (Kylliäinen, 2021). Ihmisen kaikella toiminnalla voidaan nähdä olevan sosiaalinen ulottuvuus, ja siten syyt toimia hyveellisesti kumpuavat ihmisen tarpeesta toimia yhdessä muiden ihmisten kanssa ja ansaita heidän hyväksyntänsä ja arvostuksensa (Kylliäinen, 2021).

Rosalind Hursthouse edustaa naturalistista hyvekäsitystä, jonka mukaan hyveet ovat sellaisia ominaisuuksia, jotka tekevät ihmisestä oman lajinsa edustajana hyvän (Hursthouse, 1999). Ihmisillä on muiden lajien tavoin lajityypillinen luontonsa, joka saa heidät pyrkimään tiettyjä päämääriä kohti (MacIntyre, 2004).

Aristoteles kutsui lajityypillisiä päämääriä käsitteellä "telos". Ihmisen ominaisuudet ovat samankaltaisia muiden sosiaalisten eläinlajien kanssa (Kylliäinen, 2021). Edistämällä neljää päämäärää eli yksilön eloonjäämistä, suvun jatkumista, nautintoa ja vapautta kärsimyksestä sekä sosiaalisten kykyjen kehittymistä sosiaalisten eläinlajien ajatellaan mahdollistavan ryhmänsä jäsenten hyvän elämän (Hursthouse, 1999).

### *3.3 Hyvä elämä ihmisen päämääränä*

Ajatus ihmisestä hyvää tavoittelevana ja hyvään pyrkivänä oliona kuuluu hyveetiikan perusajatuksiin (Kylliäinen, 2021). MacIntyre (2004) pitää hyveiden harjoittamista hyvin eletyn ihmiselämän edellytyksenä ja katsoo, ettei hyvää inhimillistä elämää voida pätevästi kuvailla ilman hyveitä. Hyveet tukevat oikeanlaisen hyvän etsinnässä kasvattamalla itsetuntemusta ja tietoa hyvästä, jonka lisäksi ne auttavat kohtaamaan elämässä eteen tulevia mahdollisia kiusauksia, harhautumisia, vaaroja ja haittoja (MacIntyre, 2004).

Aristoteleen mukaan hyveet avaavat tien ihmisen korkeimpaan mahdolliseen hyvään, eudaimoniaan (Kylliäinen, 2021). Kylliäisen (2021) mukaan eudaimonialle on ollut vaikea löytää käännoästä, joka kuvaisi Aristoteleen sille antamaa alkuperäistä merkitystä. Eudaimonia on käännetty esimerkiksi ihmisen onnellisuudeksi, kukoistukseksi ja hyvinvoinniksi, mutta Kylliäinen (2021) pitää sen osuvimpana käännoksenä hyvää elämää. Myös Juha Sihvola (1994) on käyttänyt eudaimoniasta käännoästä hyvä elämä. Antiikin ajattelussa eudaimonia oli laaja käsite, jolla viitattiin hyvin sujuvaan elämään (Annas, 1993). Sitä voidaan pitää tilana, jossa voidaan ja toimitaan hyvin (MacIntyre, 2004). Lisäksi sen katsottiin edellyttävän ihmisen omaa aktiivista toimintaa hyvää elämää tukevien päämäärien eteen (Annas, 1993).

Hyve-etiikkaa ja erityisesti eudaimonista hyve-etiikkaa on toisinaan pidetty egoistisena ja antroposentrisenä eli ihmiskeskeisenä tapana lähestyä hyveitä (Dzwonkowska, 2018). Hyvä elämä on kuitenkin Kylliäisen (2021) mukaan yhteinen käsite, jossa yksilön ja yhteisön hyvä yhdistyvät toisiinsa. Koska ihminen on yhteisöllinen olio, ei ihmisen hyvää voida erottaa muiden hyvästä (Kylliäinen, 2021). Yksittäisen ihmisen eudaimoniassa ei siis ole kyse vain hänen omasta hyvästä elämästään, vaan myös häntä ympäröivän yhteisön hyvästä elämästä

(Kylliäinen, 2021). Hyveiden mukainen toiminta on toimintaa, joka tuottaa hyvää kaikille sen vaikutuspiirissä oleville (Kylliäinen, 2021). Täten eudaimonisesta hyve-etiikasta on Kylliäisen (2021) mukaan vaikea löytää mitään egoismiin viittaavaa.

Hyve-etiikkaa voidaan kuitenkin pitää ihmiskeskeisenä siinä mielessä, että siinä ollaan kiinnostuneita ihmisen ominaisuuksista ja taipumuksista toimia ja tuntea tietyllä tavalla. Eudaimoniassa on myös tavallisesti nähty olevan kyse nimenomaan ihmisten onnellisuudesta, kukoistuksesta, hyvinvoinnista tai hyvästä elämästä. Hyve-etiikassa on kuitenkin mahdollista jalostaa sellaisia eettisiä näkökulmia, joissa huomioidaan myös ei-inhimillinen maailma (Dzwonkowska, 2018). Yksi tällainen mahdollinen lähestymistapa hyveisiin on ekososiaalinen hyve-etiikka.

## 4 EKOSOSIAALINEN HYVE-ETIIKKA

Ekososiaalisen hyve-etiikan pyrkimyksenä on laajentaa hyveiden tarkoitusta siten, ettei hyveissä ole kyse vain ihmisen ja ihmisyhteisön hyvästä, vaan laajemmin ajateltuna myös ihmistä ympäröivän eloyhteisön hyvästä. MacIntyre (2004) on määritellyt hyveet sosiaalisesti arvostetuiksi luonteenpiirteiksi, mutta Pulkin (2021a) mukaan sosiaalisuus on tarpeen tulkita ekososiaalisen ajattelun mukaisesti kaikkien eliöiden väliseksi. Hyveiden voidaan tällöin tulkita olevan sellaisia ihmisen ominaisuuksia, jotka tuottavat hyvää ihmisen itsensä ja tämän vaikutuspiirissä olevien kanssaihminen lisäksi myös ympäristölle ja muille eliölajeille.

Ekososiaalista hyve-etiikkaa on aikaisemmin muotoillut Jani Pulkki (ks. Pulkki, 2021a). Pulkki (2021a) määrittelee sen eettisen tutkimuksen alaksi, jossa tarkastellaan sekä ekologisissa että sosiaalisissa yhteyksissä tarvittavia hyveitä. Ekososiaaliset hyveet liittyvät samaan aikaan sekä ihmisten väliseen sosiaalisuuteen että ihmisten ja ei-ihmisten väliseen vuorovaikutukseen (Pulkki, 2017). Tällaisiksi hyveiksi lukeutuvat Pulkin (2021a) mukaan esimerkiksi keskinäisriippuvuuksien taju, huolenpito, monitahoinen ajattelu ja käytännöllinen järki. Myös perinteisiin hyveisiin kuuluva jalomielisyys, anteliaisuus, auttavaisuus ja suurisieluisuus ovat ekososiaalisia hyveitä (Pulkki, 2017). Pulkin (2021a) ekososiaalinen hyve-etiikka tavoittelee tasapainoa ihmisen ja muun elonyhteisön kesken.

Ekososiaalinen hyve-etiikka on ottanut vaikutteita muun muassa ympäristöhyve-etiikasta. Kuten ympäristöhyve-etiikassa, myös ekososiaalisessa hyve-etiikassa ollaan kiinnostuneita sellaisista hyveistä, joissa huomioidaan ihmisten tarpeiden ja edun lisäksi myös muiden eliöiden tarpeet ja etu (Pulkki, 2021a). Molemmissa pohditaan, millaisia hyveitä tarvitaan kestävän elämäntavan mukaisten käytäntöjen omaksumiseksi (Pulkki, 2021a). Sandlerin (2007) mukaan on olemassa ei-eudaimonista hyvää – esimerkiksi muiden eläinten hyvinvointi – joka ei välttämättä suoraan tai välittömästi edistä ihmisten kukoistusta, mutta joka kuitenkin on ihmisten huomion ja huolenpidon arvoisia.

Ympäristöhyve-etiikkaa ja ekososiaalista hyve-etiikkaa yhdistää ajatus siitä, että muut lajit ja niiden tarpeet ja hyvinvointi tulisi ottaa ihmisen moraalisen harkinnan piiriin. Ekososiaalisen hyve-etiikan voidaan kuitenkin nähdä poikkeavan ympäristöhyve-etiikasta osin teoreettisilta juuriltaan ja osin painopisteeltään. Tulkintani mukaan ekososiaalinen hyve-etiikka painottaa ihmisen sosiaalisuuden tajun laajentamisen tärkeyttä, ja on kiinnostunut erityisesti sellaisista hyveistä, joiden avulla on mahdollista kehittää ihmisen kokemuksellista maailmassa olemisen tapaa. Tälle kokemuksellisuudelle ominaisena voidaan pitää ihmisyyhteisöt ylittävää riippuvuussuhteiden tajua.

Jani Pulkin muotoileman ekososiaalisen hyve-etiikan lähtökohta on kasvatustieteellinen. Kysymykset elämän suunnasta ja tarpeellisista hyveistä kuuluvat kasvatustieteellisen kasvatustieteen ytimeen (Pulkki, 2021a). Pulkki näkee tarpeelliseksi edistää kasvatuksen kautta sellaisia hyveitä, jotka ulottuvat koko maan elonyhteisön piiriin ja joiden kautta monimukaiset keskinäisriippuvuudet on mahdollista huomioida (Pulkki, 2021a). Hän kiteyttää ekososiaalisen hyve-etiikan tarpeen seuraavanlaisesti:

”Pelkkä ihmisen toiminnan eettisten ongelmien osoittaminen ja kritiikki eivät riitä ilman parempaa elämäntapaa rakentavia ajatuksia. Onkin pohdittava, miten kasvattaa sellaisia hyveitä, jotka suuntaavat elämäntapaamme kohti ekososiaalista kestävyttä” (Pulkki, 2021a, s. 102).

Ekososiaalisen hyve-etiikan voidaan nähdä pohjautuvan muun muassa ekososiaaliseen ajatteluun, ekososiaaliseen kasvatustieteen sekä ekososiaalisen sivistyksen ideaan. Alaluvussa 4.1. rakennetaan ymmärrystä siitä mitä käsitteellä ekososiaalinen tarkoitetaan, ja mitkä ovat ekososiaalisen ajattelun perusteet. Alaluvussa 4.2 käydään läpi ekososiaalisen kasvatuksen ja ekososiaalisen kasvatustieteen tavoitteita. Lopuksi alaluvussa 4.3 puhutaan ekososiaalisesta sivistyksestä. Valitut näkökulmat selventävät ekososiaalisen hyve-etiikan erityisluonnetta ja auttavat ymmärtämään, millaista kasvua ja ihmisyyttä ekososiaalisten hyveiden avulla on mahdollista edistää.

## 4.1 Ekososiaalinen ajattelu

Käsite ekososiaalinen yhdistää ekologian ja sosiaalisen käsitteet (Pulkki, 2021a). Ekologia ymmärretään tavallisimmin eliöiden ja ympäristön suhteita tutkivaksi tieteenä (Kielitoimiston sanakirja, 2021). Mortonin (2016) määritelmän mukaan ekologiassa voidaan nähdä olevan kyse rinnakkaiselosta (coexistence). Tällöin ekologian tutkimus on väistämättä monilajista ja monialaista (Pulkki ym., 2020). Sosiaalisesta puhuttaessa taas viitataan yleensä ihmisten välisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin (Keto ym., 2022). Ekososiaalisessa ajattelussa sosiaalisuudella viitataan laajemmin kaikkien elävien olentojen väliseen yhteiseloon sekä lajien sisällä että niiden välillä – ihmiset mukaan lukien (Pulkki & Takkinen, 2022).

Ekososiaalinen on sateenvarjokäsite, jonka alta löytyy erilaisia ekologisia ja sosiaalisia ongelmia tarkastelevia lähestymistapoja (Pulkki ym., 2020). Yhtenäisen teorian sijaan voidaan puhua samansuuntaisten ajattelutapojen tai aatevirtausten joukosta – ekososiaalisesta ajattelusta (Pulkki & Takkinen, 2022). Ekososiaalisen ajattelun ytimen muodostaa pyrkimys ratkaista toisiinsa kietoutuneita ekologisia ja sosiaalisia ongelmia, sekä jalostaa ihmisten välisiä ja ihmisen muuta maailmaa koskettavia suhteita kestävämmiksi (Pulkki & Takkinen, 2022). Radikaalikin ihmiskeskeisyyden, patriarkaatin, kapitalismin ja teknologian kritiikki on ominaista ekososiaaliselle ajattelulle (Pulkki & Takkinen, 2022).

Pulkin ja Takkisen (2022) mukaan ekologisten kriisien juurisyy voidaan paikata ihmisen haitalliseen sosiaaliseen toimintaan toisten elollisten olentojen ja elottomien ympäristöjen kanssa. Pulkin (2021a) mukaan ei-inhimilliseen luontoon kohdistunutta haitallista toimintaa on oikeutettu ihmisen järjellisyteen ja erilaisiin hierarkkisiin ja dualistisiin ajattelutapoihin nojaten. Pulkki viittaa niillä Martusewiczin (2014) ja kumppaneiden sekä Plumwoodin (2002) kuvaamiin länsimaiselle ajattelulle tyypillisiin kahtiajakoihin, joita ovat muun muassa luonto – ihminen, ja nainen – mies. Näistä jälkimmäinen nähdään olevan ensimmäisestä erillisiä tai hierarkkisesti niiden yläpuolella (Martusewicz ym., 2014).

Ekososiaaliselle ajattelulle on tyypillistä monilajisuuden korostaminen, jolla Pulkin ja Takkisen (2022) mukaan tarkoitetaan ihmisen aseman uudelleenajattelua suhteessa muiden eläinten ja elämää kannattelevien järjestelmien hyvinvointiin. Rosenbergin (2020) mukaan monilajisuus voidaan ymmärtää holistisena

maailmasuhteena, joka näyttäytyy huolena ja toimintana maapallon elinkelpoisuuden puolesta. Maapallon elämää kannattelevien ekologisten järjestelmien ja muiden eliölajien hyvinvoinnin rapautuessa kärsivät myös ihmiset. Pulkki ja Takkinen (2022) huomauttavat, että ajatteli monilajisuutta sen itseisarvoa painottaen, hyötykeskeisesti tai oikeastaan mistä näkökulmasta tahansa, ei lajikadon ja monimuotoisuuden heikkenemisen seurauksia voida paeta.

Ekososiaalisessa ajattelussa ihmisten ja ei-inhimillisen riippuvuus toisistaan otetaan lähtökohdaksi ekologisia ja sosiaalisia ongelmia lähestyttäessä. Pulkin ja Takkinen (2022) mukaan ekososiaalinen ajattelu voidaan ymmärtää vaihtoehtona ihmiskeskeiselle ajattelulle. Monilajisuusajatteluun vaikuttanut Abraminin (1997) käyttämä käsite ”enemmän-kuin-ihmisen maailma” sisältää Pulkin ja Takkinen (2022) mukaan ajatuksen siitä, kuinka maailmassa on muitakin merkityksellisiä osia ihmisten yhteiskuntien ja kulttuurien lisäksi. He myös tulkitsevat käsitteen tarkoitukseksi sellaisen itsetietoisuuden kehittymisen ja kasvun, joka edistää entistä laajempaa ja eettisempää maailmaa koskevaa ymmärrystä (Pulkki & Takkinen, 2022). Ekososiaalisessa ajattelussa ihmisillä nähdäänkin olevan erityinen vastuu muuhun elonyhteisöön vaikuttavista toimistaan (Pulkki, 2021a).

## *4.2 Ekososiaalinen kasvatusta ja ekososiaalinen kasvatustilfilosofia*

Ekososiaalisen kasvatustien teorian ja filosofian aineksia löytyy monista ajattelutraditioista, mutta selkeän ja yhtenäisen ekososiaalisen kasvatustilfilosofian muotoilu on vielä alkuvaiheissaan (Pulkki, 2020). Ekososiaalisessa kasvatustilfilosofiassa kasvatustien tärkeimpiin lukeutuvina tehtävinä kuitenkin pidetään ainakin ekososiaalisen hyvän edistämistä (Pulkki, 2021a). Ihmisenä kasvun ytimenä voidaan pitää sitä, että ihminen sisällyttää omien intressiensä piiriin myös muut oliot ja maapallon elämää kannattelevat järjestelmät (Pulkki, 2017).

Ihmiskeskeisen kasvatustilfilosofian kritiikki muodostaa Kedon (2022) ja kumppaneiden mukaan lähtökohdan ekososiaaliselle kasvatustilfilosofialle. Pulkki ja Takkinen (2022) näkevät ekososiaalisen kasvatustilfilosofian kumpuavan tarpeesta luoda ekologisesti kestävämpään elämäntapaan syvemmin pureutuvan tulkintakehyksen. Heidän mukaansa kestävästä kehityksestä on kehittynyt turhan tekno-optimistinen, reformistinen ja siten riittämätön viitekehys aikana, jolloin ympäristön tilaa koskevat uhkakuvat ovat muuttumassa eleyksi todellisuudeksi

(Pulkki & Takkinen, 2022). Ekososiaalinen kasvatus uudistaa kokonaisvaltaisesti ihmisen maailmassa olemista ja edistää kognitiivisten kykyjen lisäksi aistisuutta ja kykyä empatiaan (Keto ym., 2022). Kedon (2022) ja kumppaneiden mukaan empatia ennustaa ympäristömyönteistä toimintaa ja asenteita muita ihmisen ominaisuuksia paremmin (ks. Berenguer, 2007; Pfattheicher ym., 2015). Emootiot ja empatia auttavat eettistä navigointia enemmän kuin ihmisen maailmassa ja auttavat rakentamaan kestävämpiä yhteisöjä (Keto & Foster, 2020). Täten ne ovat merkityksellinen osa ekososiaalista kasvatusta.

Ekososiaalisessa kasvatustilfilosofiassa perinteiset kasvatuksen käsitteet socialisaatio ja individuaatio määritellään uudelleen ja niiden sijaan puhutaankin ekosocialisaatiosta (ks. Keto & Foster, 2021) ja ekoindividuaatiosta (ks. Pulkki, 2021b). Perinteisesti socialisaatio on ymmärretty taitojen ja kykyjen hankkimisena, jotka mahdollistavat yhteiskunnassa toisten ihmisten kanssa elämisen sekä yhteiskunnallisen osallistumisen (Keto & Foster, 2020). Individuaatiolla taas on tarkoitettu yksilöllistymisen prosessia, jossa yksilö kasvaa omaksi itsekseen. Kedon ja kumppaneiden (2022) mukaan ekosocialisaation ja ekoindividuaation käsitteiden avulla on mahdollista edistää ihmisen ja muun luonnon välisen rajan ylittävää, monilajisessa kasvu- ja socialisaatioympäristössä tapahtuvaa ihmisen kasvua.

Ekosocialisaatiossa on kyse sellaisten tietojen ja taitojen hankkimisesta, joita tarvitaan ekologisesti tuhoisten arvojen ja käytäntöjen kyseenalaistamiseen sekä niiden muuttamiseen kestävämmän elämäntavan suuntaan (Keto & Foster, 2020). Ekosocialisaatio on perustan enemmän kuin ihmisen maailmaan laajentuvalla empatialla ja huolenpidolla (Foster ym., 2022). Ekoindividuaatiolla taas tarkoitetaan sellaista itseksi kasvamisen prosessia, jossa ihminen omaksuu itsetajuisuutta ja moraalista vastuuta (Keto ym., 2022). Kedon (2022) ja kumppaneiden mukaan tällainen individuaatioprosessi edistää keskinäisriippuvuuksien tajun tulemistä osaksi ihmisen itsetietoisuutta. Pulkin (2021b, s. 58) mukaan ekoindividuaatiossa ihmisen *”minä asettuu monilajisen maailman jäsenyyteen ilman heruuspyrintöjä ja tuntoa oikeutuksesta luonnon loputtomaan kestävämmään käyttöön”*.

Pulkki ja kumppanit (2020) ovat muotoilleet kolme ekososiaaliselle kasvatustilfilosofialle ominaista näkökohtaa, jotka huomioimalla voidaan tukea ihmisen kasvua egoismista kohti ekososiaalista kasvua ja käsitystä itsestä. Ensinnäkin he

katsovat tärkeäksi kasvattaa joustavaan ja mukautuvaan käsitykseen itsestä. Toiseksi he katsovat, että on tärkeää keskittyä tosielämän ongelmiin, joiden kautta huoli siirtyy ihmisestä itsestään myös ihmisen ulkopuoliseen maailmaan. Kolmanneksi he katsovat, että kasvatuksella tulisi edistää nöyryyttä. Tällainen kasvatusta mahdollistaa heidän mukaansa sellaisen itsetunnon kehittymisen, joka on vähemmän kiinni itsekkäissä intresseissä ja enemmän virittynyt kollektiivisen maailmamme muodostaviin ekologisiin todellisuuksiin (Pulkki ym., 2020).

Keto ja kumppanit (2022) ehdottavat, että ekososiaalinen kasvatusta voisi olla oma kasvatuksen alansa tai osa ympäristökasvatusta. He ovat luoneet ekososiaalisen kasvatuksen viisi teesiä, joilla he kiteyttävät sen keskeiset tavoitteet ja periaatteet (Keto ym., 2022, s. 59–60):

1. *”Ihmisen yhteisö ymmärretään ja kohdataan monilajisena yhteisönä”.*
2. *”Autonomiamia kasvatusihanteena jalostetaan moninaisen yksilöllisyyden ja ihmisen monilajiset suhteet huomioivaksi ihmiskäsitykseksi”.*
3. *”Osallistuminen ekososiaaliseen yhteisöön on ymmärrettävä kokonaisvaltaisesti: ihminen havaitsevana, aistivana, tuntevana, tahtovana ja tiedostavana olentona”.*
4. *”Ekososiaalisesti kestävän osallisuuden ja sitä ylläpitävien myönteisten vuorovaikutustaitojen harjoittaminen on oleellinen osa kasvatusta”.*
5. *”Taideperusteisilla ja kontemplatiivisilla menetelmillä on kyky tuottaa ekososiaalista osallisuutta, ja siksi niiden roolia kasvatuksessa vahvistetaan”.*

### 4.3 Ekososiaalinen sivistys

Ekososiaalisen kasvatusteorian tärkein tausta tulee Pulkin (2020) ja kumppaneiden mukaan Arto Salosen ja Marjatta Bardyn (2015; Salonen, 2014) ekososiaalista sivistystä koskevasta teoriasta. Sivistysajattelua voidaan pitää tietoisuutena inhimillistä elämää koskevista ongelmista sekä pyrkimyksenä etsiä niihin ratkaisuja, jotka perustuvat ihmisen kasvuun (Moilanen & Salonen, 2022). Tyypillisesti erilaisissa sivistysteorioissa sivistyksen on ajateltu edistävän inhimillistä kasvua, ihmiskunnan edistystä ja yhteiskunnan myönteistä kehitystä (Moilanen & Salonen, 2022). Sen on myös nähty tähtäävän vapauden, demokratian, rauhan, suvaitsevaisuuden ja humaaniuden kaltaisten asioiden vahvistumiseen yhteiskunnassa (Moilanen & Salonen, 2022).

Sivistys voidaan määritellä ihmisen sisäiseksi tilaksi, joka on inhimillisten kykyjen kehittyneisyyttä ja kypsyyttä (Wilenius, 2021). Tällaista inhimillisten kykyjen kehittyneisyyttä kuvaa muun muassa moraalisuus, autonomisuus, arvostelu- ja toimintakyky sekä monipuolinen tietopohja eri tiedonaloilta (Moilanen & Salonen, 2022). Sivistystä voidaan luonnehtia myös tapojen, tunteiden, ajatusten ja tahdon jalostuneisuudeksi (Pulkki & Takkinen, 2022). Se ilmenee muun muassa avarakatseisuutena sekä taitona asettua toisten ihmisten asemaan (Salonen & Bardy, 2015). Wilenius (2021) on kuvannut sivistyksen kehittymistä todellisuuteen juurtumisena tai jäsentymisenä, joiden vastakohtia ovat vieraantuminen ja irrallisuus. Vieraantuminen muista ihmisistä merkitsee hänen mukaansa kyvyttömyyttä myötälämiseen ja vieraantuminen luonnosta hävinnyttä kokemisen herkkyyttä. Sivistys on tällöin vieraantumisen voittamista sekä ihmisen jäsentymistä yhteiskuntaan ja maailmaan (Wilenius, 2021).

Salosen ja Bardyn (2015) mukaan ihmiskunnan tulisi tavoitella hyvää elämää maapallon kestokyvyn rajoissa ja omaksua siihen perustuva, uudenlainen sivistyskäsitys. Ekososiaalisessa sivistyksessä yhdistyy Pulkin (2021a) mukaan ihmisten ja yhteiskuntien ekologissosiaalinen henkinen kehitys ja ekososiaaliseen kestävyteen suuntautuva elämäntapa. Salosen ja Bardyn (2015) mukaan ekososiaaliseen sivistykseen kasvaessa ihminen sisäistää sellaisia vapauksia ja vastuita, jotka perustuvat riippuvuuteen luonnosta ja muista ihmisistä. Tällaisen kasvun päämääränä on ihminen, joka huolehtii itsestään ja kulttuurinsa lisäksi myös maapallosta ja toisista ihmisistä (Salonen, 2013).

Ekososiaalinen sivistys mainitaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ihmisen kasvun kannalta nähdään tärkeänä ymmärtää, että *”ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta”* (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, s. 16). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) ekososiaalisen sivistyksen johtoajatukseksi pidetään sellaisen elämäntavan ja kulttuurin luomista, joka tukee ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä, pitää arvossa ihmisarvon loukkaamattomuutta ja perustuu luonnonvarojen kestäväälle kulutukselle. Salonen (2013) pitää tällaista kestävyysajattelua pitää ekososiaalisen sivistyksen lähtökohtana.

Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen tunnistaa Salosen ja Bardyn (2015) mukaan erilaisia keskinäisriippuvuuksia ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen todellisuuden välillä. Seuraamustietoinen käyttäytyminen, kohtuullisuus ja myös enemmän kuin ihmisen maailmaan ulottuva huolenpito kuuluvat ekososiaalisesti sivistyneen ihmisen vastuulliseen maailmasuhteeseen (Salonen & Bardy, 2015). Kyse on vapauden ja vastuun tasapainosta (Salonen, 2013). Ekososiaalisesti sivistyneen maailmasuhde onkin kokonaisvaltaisesti vastuullinen (Keto ym., 2022). Sivistyksen mittana voidaan Moilasen ja Salosen (2022) tavoin pitää sitä maailmaa, jonka nykyihmiset tuleville sukupolville jättävät.

# 5 HYVÄNTAHTOISUUS

Kun ajatellaan ihmistä sosiaalisena ja muista ihmisistä ja ympäristöstään riippuvaisena olentona, on vaikea keksiä sekä ihmisen itsensä että tämän yhteisön hyvinvoinnin ja hyvän elämän kannalta hyväntahtoisuutta tärkeämpää hyvettä. Hyväntahtoisuus on hyve, jolla on merkittävää moraalista arvoa (Pandit, 2022). Se on hyve, joka saa ihmisen toimimaan muiden hyväksi (Pandit, 2021). Esimerkiksi oikeudenmukaisuudessa ei Wallacen (1999) mukaan olisi mieltä ilman hyväntahtoisuutta, sillä oikeudenmukaisuus perustuu huoleen kanssaihminen hyvinvoinnista. Hyväntahtoisuutta ilmaistaan aktiivisena huolenpitona yhteisöä ja sen muita jäseniä kohtaan ja siten sitä voidaan pitää myös hyvän ihmiselämän ja elämään tyytyväisyyden edellytyksenä (Wallace, 1999). Hyväntahtoiset ihmiset pyrkivät tunteissaan ja teoissaan huomioimaan muut ihmiset, ja ovat taipuvaisia toimimaan toisten hyvinvoinnin eteen (Wallace, 1999). Hyväntahtoisuutta on alettu pitää yhtenä ihmisen tärkeimpänä ja perustavanlaatuisimpana hyveenä, johon ihmisillä on luontainen taipumus (Pandit, 2022). Sitä voidaan pitää perustana ihmisen eettiselle orientaatiolle (Pulkki, 2017).

Eettisyyteen kasvaminen ei ole ainoastaan ajattelun jalostumista, vaan se koskettaa myös tuntemisen aluetta (Wilenius, 2021). Asianmukaiset emootiot kuuluvat hyveellisen ihmisen elämään ja niiden kehittäminen moraalisen toimijan velvollisuuksiin. Eettisyyteen kasvaminen on siis myös ihmisen tunne-elämän jalostumista. Altruistisilla emootioilla – kuten empatialla ja sympatialla – on merkittävä rooli hyväntahtoisuuden kehittämisessä (Pandit, 2021). Wileniuksen (2021) mukaan eettisyys ylipäätään on pohjimmiltaan myötätuntemista, joka edellyttää kykyä kuvitella itsensä toisen ihmisen asemaan. Emootioista ja hyväntahtoisuudesta puhutaan lisää alaluvussa 5.1.

Kaikenlaisen kärsimyksen vähentäminen, harmoninen sosiaalinen kanssakäyminen sekä harmoninen olemassa olemisen tapa ovat buddhalaisen filosofian ytimessä (MacKenzie, 2018). Buddhalaisessa etiikassa tavoitellaan neljää oleimi-

sen tilaa, joita ovat rakastava ystävällisyys, myötätunto, sympaattinen ilo ja mielen levollisuus tai tyyneys (MacKenzie, 2018). Nämä olemisen tilat kuvastavat nimensä mukaisia tunteita ja asenteita, moraalisen kasvun osa-alueita sekä ihmisen luonteenpiirteitä (MacKenzie, 2018). Buddhalaisessa filosofiassa hyvántahtoisuus on keskeinen osa hyvää elämää, jota voidaan myös tarkoituksellisesti kehittää metta-meditaation avulla. Buddhalaisessa etiikassa esiintyvään hyvántahtoisuuteen ja sitä kehittävään metta-meditaatioon perehdytään alaluvussa 5.2.

Sen lisäksi että hyvántahtoisuus muodostaa perustan ihmisen eettiselle orientaatiolle, toimii se myös perustana monille muille hyveille (Pulkki, 2017). Mikään hyve ei kuitenkaan yksinään tee ihmisestä hyveellistä. Kaikki hyveet – hyvántahtoisuus mukaan lukien – tarvitsevat rinnallensa myös muita hyveitä. Hyveet tukevat, täydentävät ja tasapainottavat toisiaan. Tämän vuoksi on syytä tarkastella hyvántahtoisuuden suhdetta muihin hyveisiin. Muun muassa ystävällisyys ja anteliaisuus ovat merkittäviä luonteen hyveitä, joita voidaan Wallacen (1999) mukaan pitää hyvántahtoisuuden muotoina. Hyvántahtoisuuden suhteesta muihin hyveisiin puhutaan alaluvussa 5.3.

### *5.1 Emootiot ja hyvántahtoisuus*

Emootiot kuvastavat ihmisen moraalista luonnetta sekä hyvässä että pahassa (Roberts, 2013). Jotkut saattavat sanoa naisten ja miesten olevan keskenään tasa-arvoisia, mutta reagoivat silti kielteisesti kohdatessaan auktoriteettiasemissa olevia naisia (Marples, 2022). Shermanin (1999) mukaan monien moraalisesti ongelmallisten asenteiden ytimessä on uudistamista vaativat emootiot. Rasismi ruokkii irrationaalista vihaa, ja vallan väärinkäyttö taas johtuu usein ylimielisyydestä ja omahyväisyydestä (Sherman, 1999). Yleisesti ottaen moraalisuus vaatii sekä järkeä että emootioita, ja esimerkiksi hyvántahtoisuuden hyveessä voidaan nähdä olevan kyse oikeasta tasapainosta niiden välillä (Pandit, 2021).

Hyveellinen ihminen kykenee emotionaalisten taipumustensa ansiosta luomaan erinomaisia suhteita kanssaihmistensä kanssa erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissä (Roberts, 2013). Hyveellisellä ihmisellä on niiden myötä taipumus kokea muun muassa iloa, toivoa, tyytyväisyyttä, rakkautta ja kiitollisuutta, jotka ovat hyvin eläneen elämän ilmeisimpiä emotionaalisia ilmentymiä (Roberts, 2013). Tällä tavoin niillä on yhteys ihmisen eudaimoniaan (Roberts, 2013). Empiiriset

tutkimukset ovat osoittaneet tukea aristoteeliselle ajatukselle, jonka mukaan hyväntahtoisuus, ystävällisyys ja muu niiden kaltainen toiminta on hyväksi ihmisen hyvinvoinnille (Martela & Ryan, 2016).

Aristoteleen mukaan ihmisen tulisi olla aktiivinen toimija omassa emotionaaliossa kokemusmaailmassaan (Sherman, 1999). Hän katsoi, että ihmisellä on moraalinen velvollisuus kehittää omia emotionioitaan, ettei tämän elämä olisi hallitsemattomista impulsseista johtuvaa kärsimystä (Sherman, 1999). Tunnesäätelytaitoja ja niiden harjaannuttamista voidaan pitää tärkeänä hyveellisen ihmisen elämässä. Ihminen voi esimerkiksi kasvojen lihaksia rentouttamalla ja hengitystä säätelemällä vaikuttaa omiin tunnetiloihinsa (Sherman, 1999). Asianmukaiset emotioniot ovat hyvän moraalisen elämän edellytys (Pandit, 2021). Emootioita ja niiden seurauksia on kyettävä arvioimaan niiden tarkoituksenmukaisuuden kannalta, ja tämän arviointikyvyn kehittymistä voidaan pitää keskeisenä moraalisen kasvun kannalta niin lasten kuin aikuistenkin kohdalla (Sherman, 1999).

Aristoteleelle hyveellisyys tarkoitti hyvään lopputulokseen pääsemistä niin tekojen kuin emotionoidenkin osalta (Sherman, 1999). Aristoteles ei tarkoittanut tällä vihan kaltaisten kielteisiksi luettujen emotionoiden kokemattomuutta tai torjumista, vaan hän näki tärkeäksi kasvaa sellaiseksi ihmiseksi, joka – kuten Aristoteles sanoo – *”on vihainen oikeille asioille ja oikeille ihmisille”* (Roberts, 2013, s. 31). Voidaan ajatella, että vihalla on luonnollinen paikkansa ja tarkoituksensa esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa ihminen kohtaa itseensä tai muihin ihmisiin kohdistuvaa vääryyttä. Tärkeänä voidaan pitää sitä, millä tavalla ja mihin ihminen vihaansa käyttää, vai käyttäkö ollenkaan. Roberts (2013) mukaan jopa kateuden kaltainen emotionio voi saada aikaan hyviä seurauksia motivoimalla kateutta kokenutta itsensä kehittämiseen.

Kuten aiemmin on tuotu ilmi, on hyveellisen ihmisen elämässä hyvällä arviointikyvyllä korvaamaton merkitys. Pitkittyä vihaa ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, sillä sen voidaan nähdä johtavan tarpeettomaan kärsimykseen. Eri tilanteissa kohdattu viha voi kuitenkin antaa rohkeutta itsen puolustamiseen ja toisten auttamiseen, tai motivoida pidemmällä aikavälillä esimerkiksi poliittiseen toimintaan. Roberts (2013) pitää osaa emotionioista hyveiden ilmentyminä, kun taas osaa emotionioista hyveet säätelevät tai hillitsevät. Siten viha epäoikeudenmukaisuutta kohtaan voi ilmaista oikeudenmukaisuuden hyvettä (Roberts, 2013).

Emootiot eivät ole sokeita aistimuksia, vaan kokemuksellisia arvostelmia siitä, minkä ihminen kokee maailmassa oikeaksi tai vääräksi (Sherman, 1999). Niillä on siis kognitiivinen ulottuvuutensa (Sherman, 1999). Emootioiden kautta jäljitämme mistä välitämme, mitä pidämme tärkeänä ja keitä olemme (Sherman 1999). Ne ovat ratkaisevan tärkeitä ymmärrykselle itsestä ja omista motiiveista, ja sen lisäksi niillä on keskeinen rooli moraalisia pohdintoja ja arviointeja tehdessä (Marples, 2022). Emootiot ovat informaatiota.

Robertsin (2013) mukaan hyveet saavat rakenteensa suurelta osin emootioiden osallisuudesta (Roberts, 2013). Hyväntahtoisuuden hyveen kohdalla keskeisiä ovat erityisesti empatian ja sympatian kaltaiset altruistiset emootiot (Pandit, 2021). Hyväntahtoisuuden voidaan nähdä edellyttävän ainakin kykyä asettua muiden ihmisten asemaan, jossa altruistiset emootiot auttavat. Esimerkiksi empatia voi saada aikaan hyväntahtoisien reaktion muiden avun tarpeeseen tai kärsimykseen, ja tarjota motiivin moraaliselle toiminnalle ja hyvälle teolle (Pandit, 2021). Hyväntahtoisuuteen liittyvät emootiot tuovat toimintaan myös merkityksellisyyttä ja moraalista arvoa. Esimerkiksi pelkästä velvollisuudentunnosta tehty hyväntahtoinen teko – kuten sairaalassa vierailu sairaan ystävän luona – voisi aiheuttaa ystävässä epämukavuutta tai pettymystä, toisin kuin aitoon huoleen ja ystävästä välittämiseen perustuva vierailu (Blum, 2010). Tällainen hyväntahtoisuus tarjoaa esimerkin ystävälle Panditin (2021) mukaan myös emotionaalista tukea.

## *5.2 Hyväntahtoisuus buddhalaisessa filosofiassa*

Sosiaalinen harmonia ja koheesio ovat buddhalaisuudessa hyvin arvostettuja asioita (Harvey, 2000). Ahneutta, pahantahtoisuutta sekä ihmisen minään liittyvää harhaa kutsutaan kolmeksi myrkyksi, joiden sijaan painotetaan kaiken pysymättömyyttä, keskinäisriippuvuuksien tajua ja erillisen minän olemattomuutta (Stanley ym., 2009). Ei-ahneudeksi (non-greed), ei-vihaksi (non-hate) ja ei-harhaksi (non-delusion) kutsutut kolmen myrkyin vastakohtat toimivat hyvän toiminnan juurina, ja siksi niitä voidaan myös pitää buddhalaisuuden keskeisinä arvoina (Harvey, 2000). Ahneuden vastakohtia ovat anteliaisuus ja kiintymättömyys ja vihan vastakohtia myötätunto ja rakastava ystävällisyys (Harvey, 2000). Harhan

vastakohta taas on viisaus, joka on elämän luonteen selkeää näkemistä (Harvey, 2000).

Neljä tavoiteltavaa olotilaa eli rakastava ystävällisyys, myötätunto, sympaattinen ilo ja mielen tyyneys osoittavat, miten merkittävä rooli hyvántahtoisuudella on buddhalaisessa filosofiassa. Harveyn (2000) mukaan rakastava ystävällisyys on tila, johon liittyy toivomus kaikkien olentojen onnesta ja hyvinvoinnista. Se merkitsee ystävällistä tai hyvántahtoista asennetta kaikkia tuntevia olentoja kohtaan (MacKenzie, 2018). Myötätuntoon taas liittyy toivomus siitä, että kaikki tuntevat olennot olisivat vapaita kärsimyksestä, joten se on vastalääke julmuudelle (Harvey, 2000). Empaattinen ilo on iloa toisten ilosta ja onnea heidän onnensa, ja se toimii vastalääkkeenä kateudelle ja tyytymättömyydelle (Harvey, 2000). Mielen tyyneys on järkkymätöntä mielen levollisuutta sekä oman että muiden elämän ylä- ja alamäkien edessä (Harvey, 2000).

Buddhalainen etiikka keskittyy pohjimmiltaan ihmisen mieltä ja tekoja säästelevien ahneuden, vastahakoisuuden ja välinpitämättömyyden asteittaiseen purkamiseen sekä valaistuneen luonteen, kiintymättömyyden, myötätunnon ja viisauden viljelemiseen (MacKenzie, 2018). Kyseessä on transformatiivinen kehityspolku (MacKenzie, 2018). MacKenzien (2018) mukaan mindfulness ja siihen liittyvä tarkkaavaisuuden vakaus ovat tärkeitä hyveiden kannalta, sillä kiihtynyt ja keskittymiskyvytön mieli on esteenä sekä hyveelliselle toiminnalle että niiden vaalimiseen tarvittaville meditatiivisten tekniikoiden käyttämiselle. Mindfulness lisää ihmisen tietoisuutta sekä tämän omista sisäisistä tiloista ja prosesseista että eri tilanteisiin liittyvistä moraalisesti merkittävistä piirteistä (MacKenzie, 2018). Ihminen voi esimerkiksi huomata hienovaraisen vihan tunteen juuri sen syntyhetkellä ja siten käsitellä sitä helpommin (MacKenzie, 2018).

Erilaisten meditaatioharjoitusten kautta pyritään tyypillisesti tulemaan tietoisemmaksi oman mielen liikkeistä, kehon tuntemuksista ja niiden alati vaihtuvasta ja pysymättömästä luonteesta; meditaatio on tarkkailua ja mielen tyyneyttä riippumatta koetuista tuntemuksista. Oma tietoisuuttaan tarkkailemalla voi oivaltaa, ettei minää voi löytää tai paikantaa. Minän harhalla voidaan nähdä viitattavan juuri tähän oivallukseen; on olemassa vain tietoisuus, jossa erilaiset ajatukset ja aistimukset syntyvät ja katoavat. Mielen tyyneys taas voi kummuta siitä oivalluk-

sesta, että mikään ei ole pysyvää, vaan kaikki on jatkuvassa muutoksessa. Eri-  
laisia meditaatioharjoituksia on lukuisia ja niissä voidaan keskittyä esimerkiksi  
hengitykseen, aistimuksiin, tietoisuuteen itseensä tai hyväntahtoisuuteen.

Harveyn (2000) mukaan hyväntahtoisuutta voidaan harjoittaa jokapäiväi-  
sessä elämässä kohtelemalla ystävällisesti muita eläviä olentoja ja välttämällä  
vihaa, mutta tehokkaimpana tapana sen kehittämiseen hän pitää sen mukaista  
meditaatiota. Tätä meditaatiota kutsutaan metta- tai loving-kindness-meditaa-  
tioksi, jossa keskitytään hyväntahtoisuuden kokemukseen ja sen tietoiseen kulti-  
voimiseen. Tavoitteena on murtaa ne esteet, jotka rajoittavat ystävällisyyden ja  
hyväntahtoisuuden kokemuksen vain tiettyihin – esimerkiksi ihmiselle itselleen  
läheisiin ja tärkeisiin – olentoihin (Harvey, 2000). Ihanteellisessa muodossaan  
metta kohdistuu kaikkiin tunteviin olentoihin (Harvey, 2000). Se on universaa-  
lia, epäitsekkästä ja kaikenkattavaa (Buddharakkhita, 1995).

Sana ”mettä” on paalin kielen sana ja sen yleisin englanninkielinen käännös  
on ”loving-kindness”, mutta sillä viitataan myös muun muassa ystävällisyyteen,  
hyväntahtoisuuteen ja yhteenkuuluvuuteen (Buddharakkhita, 1995). Yleensä  
metta-meditaatio etenee siten, että hyväntahtoisuutta kohdistetaan ensin itseä,  
sitten ystävää, neutraalia henkilöä, itselle vaikeaa henkilöä, ja lopuksi kaikkia tun-  
tevia olentoja kohtaan (MacKenzie, 2018). Meditaatiossa voidaan myös keskittyä  
näistä vain yhteen. Hyväntahtoisuuden kohteena olevaa henkilöä tai joukkoa  
kohtaan osoitetaan mielessä erilaisia toivomuksia, kuten onnea, vapautta kärsi-  
myksestä, mielenrauhaa, ja niin edelleen. Meditaatiossa voidaan myös ajatella  
itseä tai toisia onnensa kukkuloilla tai vaikeassa tilanteessa. Hyväntahtoisuuteen  
liittyviin tuntemuksiin kuuluu esimerkiksi lämmin tunne rinnassa (Harvey, 2000).

Meditaation hyödyistä on tehty runsaasti empiiristä tutkimusta. Se on to-  
dettu aiheuttavan erilaisia rakenteellisia ja toiminnallisia muutoksia aivoissa esi-  
merkiksi sellaisissa aivojen osissa, jotka osallistuvat tunteiden ja toiminnan sää-  
telyyn (Fox ym., 2014). Metta-meditaation on havaittu lisäävän myönteisiä ja vä-  
hentävän kielteisiä tunnetiloja (Hofmann ym., 2011). Neurokuvaustutkimuksissa  
sen on havaittu tehostavan tunteiden käsittelyyn ja empatiaan osallistuvien aivo-  
alueiden aktivoitumista (Hofmann ym., 2011). Hutchersonin ja kumppaneiden  
(2008) tutkimuksessa jo muutaman minuutin metta-meditaatio lisäsi myönteisiä  
tunteita vieraita ihmisiä kohtaan sekä lisäsi sosiaalisen yhteyden kokemusta.

Fredricksonin ja kumppaneiden (2008) tutkimuksessa metta lisäsi ajan myötä päivittäisiä myönteisten tunteiden kokemuksia, mikä puolestaan lisäsi muun muassa elämän tarkoituksellisuuden tunnetta. Niiden myötä myös elämään tyytyväisyys lisääntyi ja masennusoireet vähenivät (Fredrickson ym., 2008). Tämän kaltaiset tutkimukset puhuvat sen puolesta, että hyvántahtoisuutta on mahdollista kultivoida. Metta-meditaatiota voidaan pitää hyvänä keinona kehittää hyvántahtoisuuden hyvettä.

### *5.3 Hyvántahtoisuuden suhde muihin hyveisiin*

Hyveet muodostavat eräänlaisen ominaisuuksien tai luonteenpiirteiden verkon, jossa ne vaikuttavat toisiinsa (Roberts, 2013). Hyvántahtoisuus on perusta monille hyville, mutta kuten aikaisemmin on todettu, ei mikään hyve ole yksinään riittävä elämän erilaisissa tilanteissa ja usein luonteeltaan monimutkaisissa moraalista päätöksentekoa vaativissa pulmissa. Ihmisen moraalinen luonne muodostuu monenlaisista taipumuksista. Hyvántahtoinen ihminen on muun muassa empaattinen, ystävällinen ja auttavainen (Pulkki, 2017). Yhden tällaisen hyveen puuttuminen voi heikentää toista (Roberts, 2013). Onkin vaikeaa ajatella hyvántahtoisin ihmisen olevan todellisuudessa hyvántahtoinen ja hyveellinen ilman empaattisuuden, ystävällisyyden ja auttavaisuuden kaltaisten hyveiden tukea ja täydennystä.

Hyvántahtoisin teon taustalla voi olla itsekkäitä intressejä, kuten esimerkiksi sosiaalisen tunnustuksen, statuksen tai muun itseä hyödyttävän asian tavoittelu. Hyvántahtoisesti toimiva ihminen voi myös olla ylimielinen ja suhtautua muihin ihmisiin alentuvasti. Hän voi myös olettaa omien tarpeidensa ja toiveidensa kautta, mikä on muille hyvää. Tämän vuoksi tarvitaan nöyryyttä. Roberts (2013) mukaan nöyryys torjuu muun muassa turhamaisuuden, ylimielisyyden, omahyväisyyden ja itsekkyyden kaltaisia paheita. Nykykulttuuri ei kuitenkaan kannusta nöyryyteen, ja se saatetaan jopa tulkita osoitukseksi huonosta itsetunnosta (Hare, 1996; Pulkki, 2022). Oman edun tavoitteluun ja kilpailuun kannustava kulttuuri asettaa sekä nöyryyden että hyvántahtoisuuden kaltaiset hyveet problemaattiseen valoon, jolloin ne voidaan nähdä ihmisen oman edun vastaisina ominaisuuksina (Pulkki, 2017).

Nöyryys ei kuitenkaan tarkoita alemmuudentuntoa vaan realistista käsitystä itsestä (Hare, 1996). Sen voidaan nähdä rakentavan sellaista itsetuntoa, joka ei perustu ylemmyudentunnolle. Nöyryyden ja hyväntahtoisuuden hyveet eivät kuitenkaan pääse kehittymään, jos kulttuuri tai ihmisen kasvu ympäristö eivät kannusta niihin. Pulkki (2017) pitää hyväntahtoisuutta kasvatuksen tärkeimpänä päämääränä. Jos hyväntahtoisuus ei pääse kehittymään osaksi ihmisen moraalisisäisyyttä, voi tästä voi kasvaa muiden hyvinvoinnille välinpitämätön mutta myös jopa tunnekyllä, epäystävällinen, röyhkeä tai julma (Pulkki, 2017).

Hyväntahtoisuuden hyveen voidaan katsoa tarvitsevan seurakseen ystäväisyyden ja nöyryyden kaltaisten hyveiden lisäksi myös käytännöllistä järkeä, joka auttaa arvioimaan mitä kussakin tilanteessa edellytetään. Kylläisen (2021) mukaan harjoituksen ja elämäkokemuksen myötä kehittynyt käytännöllinen järki auttaa ohjaamaan hyveitä siten, että ne tukevat ja tasapainottavat toisiaan. Hyväntahtoisuuteenkin perustuva teko voi johtaa epämieluisiin seuraamuksiin ilman viisautta, tilannetajua ja harkintakykyä. Myös oikeudenmukaisuutta voidaan pitää tarpeellisena. Roberts (2013) mukaan oikeudenmukaisuuden taju myötätunnon ja anteliaisuuden tavoin voivat antaa sisäistä motivaatiota hyväntahtoisille teoille ja näin ollen tukea hyväntahtoisista luonnetta.

Velvollisuudentunto voi tukea hyväntahtoisuutta sellaisissa tilanteissa, joissa ihmisellä ei herää siihen sisäistä motivaatiota (Roberts, 2013). Pandit (2021) kuitenkin huomauttaa, että ainoastaan järkeen perustuvasta moraalista velvollisuudesta puuttuu emotionaalinen hienostuneisuus. Parhaimmillaan hyväntahtoisuuteen liittyvä velvollisuudentunto herää aidosta moraalista huolenpidosta ja empatiasta muita olentoja kohtaan; hyväntahtoisuuden velvollisuuden täyttäminen vain velvollisuuden vuoksi on sen täyttämisen välttämätön, mutta ei riittävä, ehto (Pandit, 2021). Tämä todettiin aikaisemmin sairaalaesimerkin yhteydessä, jossa ihminen vierailee ystävänsä luona pelkästä velvollisuudentunnosta. Järkeen perustuvan velvollisuudentunnon voidaan kuitenkin nähdä oleva tärkeä hyväntahtoisuuden hyveen harjoittamisessa. Tällöin ihminen pyrkii toimimaan erilaisissa tilanteissa hyväntahtoisesti, koska hän tietää sen tuottavan hyvää. Ihanteellisessa ja kehittyneessä muodossaan hyväntahtoisuudesta tulee sisäsynnyistä, itsestään heräävää hyväntahtoisuutta. Hyväntahtoisuuden sisäistäneellä ihmisellä on hallussaan myös moni muu hyväntahtoisuuden kannalta keskeinen hyve.

# 6 HYVÄNTAHTOISUUS EKOSOSIAALISENA HYVEENÄ

Tutkimuksessa on tähän mennessä perehdytty siihen, mitä hyve-etiikka on ja mistä hyveissä on kyse. Lisäksi on pohdittu hyveiden merkitystä tässä ajassa ja tehty ero arvojen, hyveiden ja paheiden välillä, sekä pohdittu kasvatuksen merkitystä hyveelliseksi kasvamisessa. Ymmärrystä hyveistä on syvennetty uusaristoteelisen ja ekososiaalisen hyve-etiikan näkökulmasta, joista ensimmäinen muodostaa länsimaisen hyve-etiikan pääsuuntauksen, ja joista jälkimmäinen laajentaa hyveiden tarkoitusta ja tarkastelee niitä ekologisten kriisien ja ekososiaalisten ongelmien kontekstissa. Erityisen tarkastelun kohteeksi on otettu hyvántahtoisuuden hyve. Tässä yhteydessä on todettu emootioiden ja erityisesti altruististen emootioiden keskeisyys hyvántahtoisuuden kannalta, ja nostettu esiin hyvántahtoisuutta tukevia ja sen optimaalisen toiminnan kannalta keskeisiä hyveitä. Hyvántahtoisuutta on tarkasteltu myös buddhalaisen filosofian näkökulmasta ja todettu, kuinka mindfulness ja metta-meditaatio ovat konkreettisia keinoja kultivoida hyvántahtoisuutta.

Tämän luvun tarkoituksena on punoa yllä käsiteltyjä näkökulmia yhteen, tuoda esille niitä koskevia havaintoja ja hahmotella niiden avulla mitä hyvántahtoisuudella tarkoitetaan ekososiaalisena hyveenä. Kylliäinen (2021) arvelee, että ilmastokriisin, saastumisen, ylikulutuksen ja globaalin epäoikeudenmukaisuuden vaivaamassa maailmassa hyveitä tarvitaan kenties enemmän kuin koskaan. Tällaisessa maailmantilassa voidaan nähdä olevan tarve sellaiselle hyveelliselle ja epäegoistiselle toiminnalle, joka kumpuaa riippuvuussuhteiden tajusta; ymmärryksestä siitä, että ihminen on monin tavoin riippuvainen muista ihmisistä, luonnosta ja myös ei-inhimillisestä elämästä. Ekososiaalisten hyveiden omaksuminen vaatii kasvatusta, joka kyseenalaistaa vallitsevia uskomusjärjestelmiä ja totuttuja

tapoja sekä nostaa esille vaihtoehtoisia ajattelu- ja toimintatapoja. Jotta ihmiskunta voi selviytyä vallitsevista kriiseistä, on kyettävä löytämään se mikä ihmisyydessä on parasta ja myös toimittava sen mukaisesti (Kylliäinen, 2021).

Keskustelu siitä mikä on hyvää, on päättymätön (Kylliäinen, 2021). Kulttuurit muuttuvat jatkuvasti, ja tämän vuoksi hyveitä on Kylliäisen (2021) mukaan punnittava aina yhä uudelleen ja uudelleen. Ympäristöasiat kuuluvat tänä päivänä polttavimpiin etiikkaa ja moraalialueisiin asioihin, jotka läpäisevät niin ekologisen, taloudellisen, kulttuurisen kuin sosiaalisenkin todellisuuden. Hyveiden tarkoitusta ei ole syytä rajoittaa vain ihmisyyden hyvän edistämiseen, vaan niiden kautta voidaan ja pitäisi huomioida myös muun eloyhteisön hyvä. Puhuttaessa ekososiaalisista hyveistä puhutaan sellaisista ominaisuuksista, joiden kautta ihminen ottaa moraalisen harkinnan piiriin muiden ihmisten lisäksi myös muut elävät olennot ja osoittaa huolenpitoa ympäristöä kohtaan laajemminkin. Ekososiaalisesta näkökulmasta hyveet ovat ihmisen ominaisuuksia, jotka edistävät ihmisyyden hyvän lisäksi myös laajemman eloyhteisön hyvää ja joiden kautta ihminen ottaa huomioon muiden eliöiden hyvinvoinnin edellytykset.

Samalla tavalla kuin pahantahtoisuus muita ihmisiä kohtaan luokitellaan paheeksi ja hyväntahtoisuus muita kohtaan hyveeksi, voidaan niiden ajatella olevan paheita ja hyveitä mihin tahansa kohdistuessaan. Harva pitäisi hyveellisenä ihmistä, joka on hyväntahtoinen muita ihmisiä kohtaan mutta pahantahtoinen tai julma muita eläviä olentoja kohtaan. Hyvääntahtoisuus on mahdollista tulkita ei-ihmiskeskeiseksi, periaatteessa kaikenkattavaksi hyveeksi, jonka on mahdollista kohdistua laajasti kaikkeen siihen mikä ihmistä ympäröi. Tästä puhutaan lisää alaluvussa 6.1.

Uusaristoteelisen perinteen mukaisesti ajateltuna hyveillä ajatellaan olevan yhteys ihmisen korkeimpaan hyvään eli eudaimoniaan, hyvään elämään. Eudaimoniolla voidaan lisäksi viitata myös esimerkiksi ihmisen onnellisuuteen, hyvinvointiin tai kukoistukseen. Riippumatta siitä mitä käännoistä eudaimoniasta käyttää, voidaan kysyä, onko sen mukainen ihmiselämä täydessä mielessä mahdollinen, mikäli ihminen elää yli luonnon kantokyvyn. IPCC:n (2022) tuoreimmassa raportissa nostetaan esille millaisia haitallisia seuraamuksia ihmisten toiminnasta aiheutuneella ilmastonmuutoksella on ihmisten hyvinvoinnille, puhumattakaan siitä millaisia seuraamuksia sillä on muille maapalloa asuttaville olen-

noille. Voidaan ajatella, että ihminen ei ainakaan edistä muiden ihmisten tai esimerkiksi tulevien sukupolvien eudaimoniaa toimimalla ekologisesti kestämillä tavoilla. Vaikka eudaimonian käsite rajattaisiin tarkoittamaan vain ihmisten hyvää, voidaan silti puhua esimerkiksi kukoistavasta luonnosta tai siitä millainen on jonkin tietyn lajin hyvä elämä. Puhuttaessa esimerkiksi kanojen tai sikojen hyvästä elämästä sillä voidaan tarkoittaa sitä, että niillä on mahdollista elää niille lajityypillistä elämää ilman kärsimystä.

Buddhalaisessa filosofiassa kyky kokea kärsimystä yhdistää ihmistä ja muita eläviä olentoja. Sen sijaan, että buddhalaisessa filosofiassa olisi tehty länsimaiselle tyyppinen kahtiajako ihmisen ja muun luonnon välillä, tehdään siinä jako tunteviin olentoihin (sentient beings) – joiden joukkoon ihminenkin kuuluu – ja eitungaan luontoon (Harvey, 2000). Ihmisten ajatellaan olevan erityislaatuisia olentoja merkittävien henkisten kykyjensä puolesta, mutta sitä ei kuitenkaan pidetä oikeutuksena muiden olentojen tai luonnon hyväksikäytölle, hallinnalle tai sorrolle (Harvey, 2000). Ideaali luontosuhde perustuu harmoniselle yhteistyölle ja ilmenee ystävällisenä asenteena ympäristöä kohtaan (Harvey, 2000). Buddhalaisella filosofialla ja ekososiaalisella ajattelulla on samankaltaisia ja toisiaan täydentäviä näkemyksiä, joita nostetaan myöhemmin esille tässä luvussa.

Ekososiaalisen hyväntahtoisuuden voidaan nähdä perustuvan kaikenlaisen kärsimyksen ja haitan välttämiseen sekä koko eloyhteisöä koskevan hyvän edistämiseen. Ekososiaalisen hyväntahtoisuuden voidaan nähdä olevan kokemuksellinen hyve, sillä siihen kuuluu muun muassa kyky laaja-alaiseen, enemmän-kuin-ihmisen maailmaan ulottuvaan empatiaan. Ekososiaalisen hyväntahtoisuuden kokemuksellisuudesta puhutaan lisää alaluvussa 6.2.

### **6.1 Kaikenkattava hyväntahtoisuus**

Pulkki (2017) arvioi, että ihmisten välisessä kanssakäymisessä hyveelliset ihmiset ovat todennäköisemmin hyveellisiä myös silloin, kun he kohtaavat ei-inhimillistä elämää. Hyväntahtoisuuden ala voikin olla laaja siinä mielessä, että sillä voidaan tavoitella toisten ihmisten ja ihmiskunnan hyvän lisäksi myös muiden olentojen, koko eloyhteisön tai ”*kaikkien kaikkea hyvää*” (Pulkki, 2017, s. 111). Pulkin (2017) mukaan hyväntahtoisuuden laajenemisessa on kyse kokonaispersoonal-

lisesta suhtautumistavasta sekä viisaudesta. Sitä voidaan pitää erityisen tärkeänä, kun ihmisen valta alati kasvaa maapallolla (Pulkki, 2017). Ekososiaalisena hyveenä hyväntahtoisuutta voidaan pitää kaikenkattavana, jolloin se kohdistuu kaikkeen siihen mikä ihmistä ympäröi. Tällä tavoin hyväntahtoinen ihminen osoittaa huolenpitoa ympäristöä ja muita eläviä olentoja kohtaan sekä pyrkii toiminnallaan tukemaan niiden hyvinvoinnin edellytyksiä. Kuvatun kaltainen hyväntahtoisuus perustuu välittämiseen ihmisen itsensä ulkopuolisesta todellisuudesta – myös siitä mikä ei suoraan tai välittömästi kosketa tätä itseään. Tehdessään erilaisia valintoja ja päätöksiä hän puntaroi niiden hyötyjä ja haittoja ja pyrkii optimaalisimpaan ratkaisuun parhaansa mukaan. Hänen toimintansa perustuu tahtoon tehdä hyvää ja tahtoon välttää pahaa.

Ekososiaalinen hyväntahtoisuus voi herätä siitä oivalluksesta, että ihminen ei ole luonnosta erillinen tai sen yläpuolella oleva olento, vaan osa kaikkea muuta elollista kiertokulkua. Wileniuksen (2021) tavoin sitä voidaan luonnehtia luonnosta vieraantumisen voittamiseksi ja todellisuuteen juurtumiseksi. Ekososiaaliin hyveisiin liittyy vahva riippuvuussuhteiden taju, josta kaikenkattava moraalinen velvollisuudentunto kumpuaa. Riippuvuussuhteiden tajussa on kyse ymmärryksestä siitä, että ihminen sosiaalisena ja yhteisöllisenä olentona tarvitsee muita ihmisiä, on heistä riippuvainen ja että hänen oma toimintansa vaikuttaa myös heihin. Ekososiaalisesta näkökulmasta katsottuna riippuvuussuhteiden taju vielä laajentuu, jolloin puhutaan ihmisen riippuvuudesta luonnosta ja ei-inhimillisestä elämästä. Happi, ruoka ja vesi ovat selkeimpiä ilmentymiä tästä riippuvuussuhteesta, joita ilman ihminen ei pärjää maapallolla. Luonnon monimuotoisuuden rapistuminen ja sen hyvinvoinnin heikkeneminen on monin tavoin uhka ihmiskunnalle. Riippuvuussuhteiden tajuun kuuluukin myös näkemys siitä, että muiden kannalta vahingollinen toiminta on vahingollista myös ihmisen itsensä kannalta (Pulkki, 2017).

Myös buddhalaisessa filosofiassa annetaan painoarvoa riippuvuussuhteiden tajulle. Ihmisen ja luonnon katsotaan olevan toisistaan erottamattomia (Harvey, 2000). Buddhalainen etiikka korostaa voimakkaasti henkilökohtaisen transformaation tarvetta osana kollektiivista muutosta (Loy, 1997). Ekologisissa ongelmassa nähdään olevan kyse vieraantumisesta ihmisen minän ja muun maailman välillä, johon ratkaisuna on ei-dualistisemmän suhteen luominen muuhun maail-

maan (Loy, 1997). Kun ihminen pitää minäänsä kaiken merkityksen ja arvon lähteenä, pelkistyy muu maailma sen toiminta-alueeksi – objektiiviseksi toiseksi – jota kohtaan vieraantunut subjekti eli ihmisen minä ei tunne vastuita eikä velvollisuuksia (Loy, 1997). Dualistisia ajattelutapoja uudistava sosialisatio ja sen mukaiset yksilölliset ajattelutavat tukevat toisiaan ja vahvistavat buddhalaisessa filosofiassa kolmeksi myrkyksi kutsuttujen ahneuden, pahantahtoisuuden ja minän harhan ilmenemistä yhteiskunnissa (Loy, 1997).

Pyrkimystä ei-dualistiseen maailmasuhteeseen voidaan pitää myös ekososiaaliselle hyve-etiikalle tyypillisenä päämääränä. Kaikenkattavana hyveenä ekososiaalinen hyväntahtoisuus ei tunne dualistisia rajoja ihmisen ja muun maailman välillä. Hyve-etiikan voidaan buddhalaisen etiikan tavoin katsoa myös korostavan yksilöllisen muutoksen tärkeyttä kollektiivisen muutoksen mahdollistamiseksi, sillä hyveellisyyteen pyrkiessään ihminen edesauttaa hyvän ilmenemistä maailmassa.

## *6.2 Kokemuksellinen hyväntahtoisuus*

Hyvääntahtoiset teot antavat tekijälleen mielihyvää ja tukevat tämän hyvinvointia (Martela & Ryan, 2016). Lisäksi altruististen emootioiden kuten empatian ja sympatian nähdään kuuluvan hyvääntahtoiseen luonteeseen ja motivoivan hyvääntahtoiseen toimintaan (Pandit, 2021). Hyvääntahtoisuutta voidaan näin ollen pitää kokemuksellisena hyveenä. Ekososiaalisena hyveenä hyvääntahtoisuuden kokemuksellinen luonne tulee ilmi myös ei-inhimillisessä vuorovaikutuksessa. Ihminen voi saada mielihyvää esimerkiksi luonnonsuojelusta ja tuntea empatiaa ihmisten lisäksi myös muita eläviä olentoja kohtaan. Rosenberg (2020) puhuu monilajisesta empatiasta, joka kannustaa uudenlaiseen hoivaan ja vastuuseen, epäitsekäiseen käytökseen sekä kestävämpien elämäntapojen omaksumiseen. Puhuttaessa ekososiaaliseen hyvääntahtoisuuteen kytkeytyvästä empatiasta voidaankin puhua monilajisesta empatiasta, joka ei rajoitu vain ihmisten väliseen kanssakäymiseen. Samastuminen toisen elävän olennon kokemusmaailmaan on mahdollista esimerkiksi sen tiedon pohjalta, että se kykenee tuntemaan kipua tai olonsa epä mukavaksi kuten ihminenkin.

Meditaatiossa on pohjimmiltaan kyse oman kokemusmaailman tarkkailemisesta. Alaluvussa 5.3 puhuttiin hyvántahtoisuutta kultivoivasta metta-meditaatiossa ja sen empiirisissä tutkimuksissa havaituista myönteisistä vaikutuksista, kuten harjoituksen myötä lisääntyneistä myönteisten tunteiden kokemuksista (Fredrickson ym., 2008). Metta ilmentää hyvin hyvántahtoisuuden kokemuksellista luonnetta. Sen mukaisessa meditaatiossa hyvántahtoisuutta kohdistetaan muita kohtaan esittämällä mielessä erilaisia hyvää tahtoa edustavia toivomuksia, kuten hyvää vointia tai vapautta kärsimyksestä, ja tarkkaillaan hyvántahtoisuuden herättämiä tunteita omassa kehossa. Hyvántahtoisuuden alaa on mahdollista laajentaa itselle tärkeistä, neutraaleista ja vaikeista ihmisistä aina kaikkeen elolliseen ja periaatteessa elottomaan saakka, jolloin voidaan puhua ekososiaalisesta hyvántahtoisuudesta. Filosofi D. T. Suzuki ilmensi tätä puhuessaan vuoren valloittamisen sijaan sen kanssa ystäväystymisestä (Harvey, 2000). Hyvántahtoisuuden harjoittamisen myötä hyvántahtoiset ajatukset voivat herkemmin herätä myös meditaation ulkopuolella erilaisissa arkisissa tilanteissa.

Meditatiivisten harjoitteiden hyödyt on tunnistettu myös kasvatuksen alalla, jolloin voidaan puhua esimerkiksi kontemplatiivisesta pedagogiikasta (ks. Duerr ym., 2003; Morgan, 2015). Kedon (2022) ja kumppaneiden mukaan meditatiivis-kontemplatiivisilla menetelmillä on kyky tuottaa ekososiaalisen osallisuuden kokemusta, ja tämän vuoksi he ovat sisällyttäneet ne osaksi ekososiaalisen kasvatuksen viittä teesiä, jotka esiteltiin alaluvussa 4.2. Metta-meditaatiota voidaan pitää konkreettisenä ja kokemuksellisenä tapana edistää ei-dualistista kokemusta itsen ja muun maailman välillä sekä harjoittaa ekososiaalisen hyvántahtoisuuden hyvettä.

### ***6.3 Ekososiaalisen hyvántahtoisuuden määritelmä***

Edellisissä alaluvuissa on tuotu esiin ekososiaalisen hyvántahtoisuuden hyveen kokemuksellinen ja periaatteessa kaikenkattava luonne. Kokoavan ja yllä tehtyjä luonnehdintoja yhdistävän määritelmän muodostamiseksi käytetään avuksi Kylliäisen (2021) muotoilemaa uusaristoteelista hyvekäsitystä, joka perustuu ajatuksen ihmisestä yhteisöllisenä oliona. Se toimii pohjana ekososiaalisen hyveen määritelmälle ja täten myös sille, mitä hyvántahtoisuudella ekososiaalisena hyveenä tarkoitetaan. Kylliäisen muodostama (2021) teesi on seuraavanlainen:

”Hyveeksi kelpaa yksilön ominaisuus, joka on hyvä yhteisön toiminnan ja hyvinvoinnin kannalta ja joko hyvä tai vähintään neutraali sekä jokaisen yhteisöön kuuluvan yksilön että yhteisön koko toimintaympäristön kannalta” (Kylliäinen, 2021, s. 79).

Kylliäisen teesissä esiintyvä yhteisö on ekososiaalisessa hyve-etiikassa ymmärrettävä ihmisyhteisöä laajempänä eloyhteisönä, johon kuuluu ihmisten lisäksi myös muita eläviä olentoja. Ei-inhimillinen elämä ei tällöin rajaudu yhteisön ulkopuolelle tai sulaudu taustalle osaksi ihmisyhteisön toimintaympäristöä, vaan on osa yhteisöä. Kylliäisen (2021) teesiä mukaillen ekososiaalisesti hyveeksi kelpaa sellainen yksilön ominaisuus, joka on hyvä eloyhteisön toiminnan ja hyvinvoinnin kannalta ja joko hyvä tai vähintään neutraali sekä jokaisen eloyhteisöön kuuluvan yksilön että eloyhteisön koko toimintaympäristön kannalta. Toimintaympäristöllä viitataan tällöin ympäristöön, joka muodostuu elottomasta materiasta. Ekososiaalisiksi hyveiksi luetaan siis sellaiset hyveet, jotka liittyvät samaan aikaan sekä ihmisten välisiin sosiaalisiin suhteisiin että ei-ihmisten väliseen vuorovaikutukseen (Pulkki, 2017).

Ekososiaalisena hyveenä hyväntahtoisuus tarkoittaa periaatteessa kaikenkattavaa eli koko eloyhteisöön kohdistuvaa hyväntahtoisuutta. Se on kokemukSELLISPERÄISTÄ hyvää tahtoa, joka perustuu koko eloyhteisöä koskettavan hyvän edistämiseen sekä kaikenlaisen kärsimyksen ja haitan välttämiseen. Se on ominaisuus, joka saa ihmisen kantamaan huolta kanssaeläjiensä hyvinvoinnista sekä toimimaan niiden hyvinvoinnin eteen.

Hyväntahtoisuus ei perinteisestä eikä ekososiaalisestakaan näkökulmasta tarkasteltuna tarkoita sitä, että yksilön tulisi luopua omista intresseistään tai että tämä ei voisi tavoitella elämässään myös omaa etuaan. Voidaan puhua Aristoteleen tasapainoa koskevasta ideaalista, joka on vähemmän vaativa ja yksilön kannalta oikeudenmukaisempi tapa lähestyä hyveitä (Slote, 1999). Hyveellisyys edellyttää aina tilannetajua ja käytännöllistä järkeä, sillä käytännön elämässä ihminen joutuu etsimään tasapainoa ja ajoittain puntaroimaan kahden tai useamman vähemmän tyydyttävän vaihtoehdon välillä toimiakseen parhaalla mahdollisella tavalla. Kylliäisen (2021) mukaan todellinen hyveellisyys onkin käytännössä saavuttamaton ihanne. Kuten ihanteiden luonteeseen kuuluu, myös hyväntahtoisuuden kaikenkattavuus on samalla tavalla käytännössä saavuttamaton ihanne. Tämä ei kuitenkaan tee hyveellisyiden tavoittelemisesta turhaa tai hyveellisyiden avulla saavutettua hyvää arvottomaksi (Kylliäinen, 2021). Toimiakseen ja

voidakseen hyvin yhteiskunnat ja lopulta koko ihmiskunta tarvitsee jäsenikseen hyväntahtoisia ihmisiä, joilla on halua edistää hyvän ilmenemistä maapallolla.

# 7 POHDINTA

Tutkimuksen tehtävänä oli osallistua ekososiaalisen hyve-etiikan muotoilemiseen määrittelemällä, mitä perinteisellä hyväntahtoisuuden hyveellä tarkoitetaan ekososiaalisena hyveenä. Tehtävää varten perehdyttiin ensin yleisellä tasolla siihen mitä hyve-etiikka on, jonka jälkeen käytiin läpi uusaristoteeliselle hyve-etiikalle tyypillisiä näkemyksiä hyveistä. Ekososiaalisesta hyve-etiikasta rakennettiin ymmärrystä perehtymällä sen erityisluonteeseen sekä sen taustalla vaikuttaviin käsitteisiin ja näkökulmiin. Tämän jälkeen siirryttiin tarkastelemaan hyväntahtoisuuden hyvettä. Lopuksi omassa erillisessä luvussaan tuotiin esille käsiteltyjä sisältöjä koskevia havaintoja ja täytettiin tutkimuksen tehtävä määrittelemällä, mitä hyväntahtoisuudella ekososiaalisena hyveenä tarkoitetaan.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys oli tarkoituksenmukaisesti laaja ja erilaisia näkökulmia yhdistävä. Tutkimuksen tehtävän kannalta laaja-alaista viitekehystä voitiin pitää perusteltuna, sillä ekososiaalisesta hyve-etiikasta ei toistaiseksi ole olemassa paljoa filosofista tutkimusta. Aristoteelinen hyve-etiikka länsimaisen hyve-etiikan päälinjana sekä sen uusaristoteelinen muoto muodostivat tutkimuksessa perustan, joiden pohjalta ymmärrystä ekososiaalisesta hyve-etiikasta ja sen hyveiden tarkoitusta ja merkitystä laajentavasta puolesta rakennettiin.

Tutkimuksessa yhdisteltiin länsimaista ja itämaista filosofiaa, joiden molempien vaikutus näkyi tehdyssä hyväntahtoisuuden hyveen ekososiaalisessa määritelmässä. Esimerkiksi hyväntahtoisuuden ekososiaaliseen määritelmään sisällytetty kaikenkattavuuden ajatus perustui pitkälti buddhalaisen filosofian näkemyksiin hyväntahtoisuudesta. Buddhalainen filosofia on ollut ympäristöfilosofien kiinnostuksen kohteena jo pitkään (ks. Naess, 1987; Macy, 2003). Tässä tutkimuksessa se tarjosi länsimaiselle ajattelulle vaihtoehtoisen tavan ymmärtää hyväntahtoisuutta ja lähestyä ihmisen kasvuun ja ympäristöön liittyviä kysymyksiä. Yhtenä mielenkiintoisena havaintona voitiin pitää sitä, että buddhalaisen filosofian ja ekososiaalisen ajattelun väliltä löytyi yhteneväisyyksiä ja toisiaan tukevia

näkökantoja. Riippuvuussuhteiden tajua ja ei-dualistista maailmasuhdetta pidettiin molemmissa keskeisinä ihmisen moraalisen kasvun kannalta.

Tutkimus kumpusi tarpeesta lähteä muotoilemaan ei-antroposentrasta ja Abraminin (1997) käsitettä lainaten enemmän-kuin-ihmisen maailman huomioivaa hyve-etiikkaa. Robertsin (2013) mukaan etiikassa hyvekeskeinen lähestymistapa toimii parhaiten silloin, kun keskitytään yksittäisen hyveen syväluotaavaan analysoimiseen sen sijaan, että hyveitä käsiteltäisiin vain yleisluontoisella tasolla. Tutkimuksen keskiöön valittiin moraalisesti merkittävänä pidetty hyväntahtoisuuden hyve. Ilman hyväntahtoisia ihmisiä on vaikea kuvitella hyvinvoivaa yhteisöä tai ylipäättään hyvää elämää, sillä hyväntahtoisuus saa ihmisen välittämään toisten ihmisten hyvinvoinnista ja toimimaan yhteisen hyvän puolesta. Ekososiaalisena hyveenä sen katsottiin tarkoittavan kokemuksellista ja periaatteessa kaikenkattavaa hyvää tahtoa, joka ei rajoitu vain ihmisten välisiin sosiaalisiin suhteisiin, vaan tulee ilmi myös vuorovaikutuksessa ei-inhimillisen elämän kanssa.

### *7.1 Tutkimusprosessin arviointi*

Filosofisen tutkimuksen päämääränä on yleensä perusteltujen väitteiden muodostaminen. Tässä tutkimuksessa esitettiin väitteisiin, havaintoihin ja tulkintoihin – kuten siihen mitä hyväntahtoisuuden hyveellä ekososiaalisena hyveenä tarkoitettiin – päädyttiin perehtymällä aihetta koskevaan kirjallisuuteen ja käymällä vuoropuhelua muiden tutkijoiden esittämien ajatusten kanssa. Teoreettiseen viitekehukseen valittiin sellaisia näkökulmia, joiden katsottiin olevan tutkimuksen aiheen ja tehtävän kannalta keskeisiä. Tutkimukseen valitut näkökulmat pyrittiin esittämään johdonmukaisella ja selkeällä tavalla. Tarkoituksena oli tehdä läpinäkyväksi minkälaiset näkökulmat vaikuttivat lopussa tehdyn määritelmän syntyyn. Filosofinen tutkimus vaati ajattelemaan pysähtymistä sekä aikaa ajatusten muotoutumiselle ja kypsymiselle.

Viitekehysten ulkopuolelle jäi väistämättä monenlaisia käsitteitä ja näkökulmia. Ekososiaalinen ajattelu ja siihen pohjautuva ekososiaalinen hyve-etiikka ovat teoriapohjiltaan laajoja kokonaisuuksia, joita voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta. Ymmärrystä ekososiaalisesta hyve-etiikasta olisi voitu rakentaa esimerkiksi ekofeminismin ja ekofenomenologian avulla (Pulkki, 2021a). Ekososi-

aalisen kasvatuksen, ekososiaalisen kasvatustieteen ja ekososiaalisen sivistyksen tarkastelemista ekososiaalisen hyve-etiikan yhteydessä voitiin kuitenkin pitää tarkoituksenmukaisena, sillä tutkimus oli kasvatustieteellinen.

Toisenlaisten näkökulmien mukanaolo teoreettisessa viitekehyksessä olisi voinut johtaa erilaiseen määritelmään siitä, mitä hyvántahtoisuudella ekososiaalisena hyveenä tarkoitetaan. Filosofiaa koskettavista asioista voi olla perustellusti montaa eri mieltä, ja tämän vuoksi periaatteessa samankaltaisillakin teoreettisilla valinnoilla olisi voitu päätyä erilaisiin johtopäätöksiin. Tämän voidaan kuitenkin katsoa kuuluvan filosofisen tutkimuksen luonteeseen. Filosofiasissa esitetyt väitteet ja ajatukset ovat aina avoinna kyseenalaistamiselle, tarkentamiselle ja selvittämiselle. Jälkikäteen ajateltuna hyvántahtoisuuden kaikenkattavuuden sijaan olisi voitu puhua esimerkiksi laaja-alaisesta hyvántahtoisuudesta. Laaja-alainen hyvántahtoisuus olisi vähemmän vaativa hyveen käytännössä toteutumisen kannalta ja voisi kuvata hyvántahtoisuutta ekososiaalisena hyveenä ylipäättään realistisemmalla tavalla. Toisaalta hyveissä on aina kyse ideaaleista, jolloin myös hyvántahtoisuuden kaikenkattavuudesta voidaan puhua ainakin teoreettisella tasolla.

## *7.2 Jatkotutkimusaiheet ja tutkimuksen kasvatustieteellinen merkitys*

Tutkimus osallistui ekososiaalisen hyve-etiikan muotoilemiseen sekä filosofiseen keskusteluun hyvántahtoisuuden hyveen kasvatustieteellisestä ja yleisestä merkityksestä. Tutkimus syvensi ymmärrystä siitä, mitä ekososiaalinen hyve-etiikka on. Lisäksi se vei ekososiaalisen hyve-etiikan teoriaa eteenpäin tarkastelemalla, mitä perinteisellä hyvántahtoisuuden hyveellä voidaan ekososiaalisen hyve-etiikan näkökulmasta tarkoittaa.

Tutkimuksessa sivuttiin hyvántahtoisuuden hyveen toimivuuden kannalta muita keskeisiä hyveitä, kuten nöyryyttä ja käytännöllistä järkeä. Jatkossa ekososiaalisen hyve-etiikan teoriaa olisi mahdollista viedä eteenpäin määrittelemällä, mitä nöyryyden ja käytännöllisen järjen kaltaisilla perinteisillä hyveillä tarkoitetaan ekososiaalisesta näkökulmasta. Myös sitä, millä tavalla ekososiaaliset

hyveet toimivat yhdessä, voitaisiin tarkastella. Esimerkiksi nöyryyden ja hyvän-tahtoisuuden hyveet voisivat yhdessä torjua itsekkyyttä sekä välinpitämättömyyttä luontoa kohtaan.

Hyveellisyyteen kasvaminen on elinikäinen projekti. Se on päämäärä, jota tavoitellessaan ihminen tekee parhaansa edistääkseen hyvän ilmenemistä maailmassa. Todellisuudessa ihminen ei aina onnistu toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla ja joka tilanteessa. Yritystä voidaan silti pitää moraalisesti arvokkaana asiana. Halua itsensä kehittämiseen voidaan myös pitää sivistyksen ehtona. Ekologiset kriisit osoittavat, että ihmisen luontosuhteen on muututtava. Taloudellisten ja teknologisten ratkaisujen lisäksi tarvitaan myös ihmisen eettistä tajuntaa koskevaa muutosta. Ekososiaalinen hyve-etiikka tarjoaa ekososiaalisten hyveiden muodossa tavan hahmotella, millaisia meidän tulisi olla ja miten meidän tulisi elää, jotta muutos parempaan olisi mahdollinen. Tämä tutkimus toimi filosofisena puheenvuorona ihmisen hyväntahtoista luonnetta tukevan kasvatuksen puolesta.

# LÄHTEET

- Abram, D. (1997). *The Spell of the Sensuous: Perception and Language in a More-than-human World*. Vintage books.
- Annas, J. (1993). *The Morality of Happiness*. Oxford University Press.
- Berenguer, J. (2007). The Effect of Empathy in Proenvironmental Attitudes and Behaviors. *Environment and Behavior*, 39(2), 269–283.  
<https://doi.org/10.1177/0013916506292937>
- Blum, L. A. (2010). *Friendship, Altruism and Morality*. Routledge.
- Buddharakkhita, A. (1995). *Metta: The Philosophy and Practice of Universal Love*. Buddhist Publication Society.
- Chin, A., Beach, T., Luzzadder-Beach, S. & Solecki, W. D. (2017). Challenges of the “Anthropocene”, *Anthropocene*, 20, 1-3.  
<https://doi.org/10.1016/j.ancene.2017.12.001>
- Dasgupta, P. (2021). *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review*. HM Treasury. <https://www.gov.uk/government/publications/final-report-the-economics-of-biodiversity-the-dasgupta-review>
- Duerr, M., Zajonc, A. & Dana, D. (2003). Survey of Transformative and Spiritual Dimensions of Higher Education. *Journal of Transformative Education*, 1(3), 177–211. <https://doi.org/10.1177/1541344603001003002>
- Dzwonkowska, D. (2018). Is Environmental Virtue Ethics Anthropocentric? *Journal of Agricultural & Environmental Ethics*, 31(6), 723–738.  
<https://doi.org/10.1007/s10806-018-9751-6>
- Foster, R., Salonen, A. O. & Sutela, K. (2022). Taidekasvatuksen ekososiaalinen kehys: Kohti kestävyystietoista elämänorientaatiota. *Kasvatus*, 5(2), 118–129. <https://doi.org/10.33348/kvt.115918>
- Fox, K. C. R., Nijeboer, S., Dixon, M. L., Floman, J. L., Ellamil, M., Rumak, S. P., Sedlmeier, P. & Christoff, K. (2014). Is meditation associated with altered brain structure? A systematic review and meta-analysis of morphometric neuroimaging in meditation practitioners. *Neuroscience and*

*Biobehavioral Reviews*, 43, 48–73.

<https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2014.03.016>

Fredrickson, B. L., Cohn, M. A., Coffey, K. A., Pek, J. & Finkel, S. M. (2008). Open Hearts Build Lives: Positive Emotions, Induced Through Loving-Kindness Meditation, Build Consequential Personal Resources. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(5), 1045–1062.

<https://doi.org/10.1037/a0013262>

Hare, R. (1996). The Paradox of Moral Humility. *American Philosophical Quarterly*, 33(2): 235–241.

Harvey, P. (2000). *An Introduction to Buddhist Ethics : Foundations, Values, and Issues*. Cambridge University Press.

Hofmann, S. G., Grossman, P. & Hinton, D. E. (2011). Loving-kindness and compassion meditation: psychological interventions. *Clinical Psychology Review*, 31(7), 1126–1132. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2011.07.003>

Hursthouse, R. (1999). *On Virtue Ethics*. Oxford University Press.

Hutcherson, C. A., Seppala, E. M. & Gross, J. J. (2008). Loving-Kindness Meditation Increases Social Connectedness. *Emotion (Washington, D.C.)*, 8(5), 720–724. <https://doi.org/10.1037/a0013237>

IPCC. (2022). *Summary for Policymakers*. Cambridge University Press.

<https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/chapter/summary-for-policymakers/>

Kagan, S. (1992). The Structure of Normative Ethics. *Philosophical Perspectives* 6, 223–242. <https://doi.org/10.2307/2214246>

Keto, S. & Foster, R. (2020). Ecosocialization – an Ecological Turn in the Process of Socialization. *International Studies in Sociology of Education*, 30(1-2), 34–52.

<https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1080/09620214.2020.1854826>

Keto, S., Foster, R., Pulkki, J., Salonen, A. O. & Värri, V-M. (2022). Ekososiaalinen kasvatus – viisi teesiä ratkaisuehdotuksena antroposeenin ajan haasteeseen. *Kasvatus & Aika* 16(3), 49–69.

<https://doi.org/10.33350/ka.111741>

Kylliäinen, A. (2021). *Hyvän tekijät : hyveet ja arvot yksilön ja yhteisön elämässä*. [Väitöskirja: Helsingin yliopisto]. HELDA.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7582-3>

- MacIntyre, A. (2004). *Hyveiden jäljillä: moraaliteoreettinen tutkimus* (N. Noponen, käänt.). Gaudeamus. (Alkuperäinen teos julkaistu 1981).
- MacKenzie, M. (2018). Buddhism and the virtues. Teoksessa N. E. Snow (toim.), *The Oxford Handbook of Virtues*, (s. 153–170). Oxford University Press.
- Macy, J. (2003). *World As Lover, World As Self: Courage for Global Justice and Planetary Renewal*. Parallax Press.
- Marples, R. (2022). Moral sensitivity: The central question of moral education. *Journal of Philosophy of Education*, 56(2), 342–355.  
<https://doi.org/10.1111/1467-9752.12633>
- Martela, F. & Ryan, R. M. (2016). The Benefits of Benevolence: Basic Psychological Needs, Beneficence, and the Enhancement of Well-Being. *Journal of Personality*, 84(6), 750–764. <https://doi.org/10.1111/jopy.12215>
- Martusewicz, R. A., Edmundson, J. & Lupinacci, J. (2014). *EcoJustice Education: Toward Diverse, Democratic, and Sustainable Communities*. Routledge.
- Morgan, P. F. (2015). A Brief History of the Current Reemergence of Contemplative Education. *Journal of Transformative Education*, 13(3), 197–218. <https://doi.org/10.1177/1541344614564875>
- Morton, T. (2016). *Dark Ecology: For a Logic of Future Coexistence*. Columbia University Press.
- Moilanen, A. & Salonen, A. O. (2022). Planetaarinen sivistys: Kohti Antroposeenin ajan sivistysideaalia. *Kasvatus & Aika*, 16(2), 47–71.  
<https://doi.org/10.33350/ka.107626>
- Naess, A. (1987). Self-realization: an ecological approach to being in the World. *The Trumpeter*, 4(3): 35–42.  
<https://trumpeter.athabascau.ca/index.php/trumpet/article/view/623>
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (2014). Opetushallitus.  
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>
- Paddock, C. (2021). Cardinal virtue habituation as liberal citizenship education. *Journal of philosophy of education*, 55(2), 397–408. <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1111/1467-9752.12543>

- Pandit, P. (2022). The transition within virtue ethics in the context of benevolence. *Philosophia: International Journal of Philosophy*, 23(1), 135–151. <https://doi.org/10.46992/PIJP.23.1.A.8>
- Pandit, P. (2021). On the Context of Benevolence: The Significance of Emotion in Moral Philosophy. *Interdisciplinary Description of Complex Systems*, 19(1), 47–63. <https://doi.org/10.7906/indecs.19.1.5>
- Pfattheicher, S., Sassenrath, C. & Schindler, S. (2016). Feelings for the suffering of others and the environment: Compassion fosters proenvironmental tendencies. *Environment and Behavior*, 48(7), 929-945. <https://doi.org/10.1177/0013916515574549>
- Pietarinen, J. & Poutanen, S. (2005). *Etiikan teorioita*. Tammer-Paino Oy
- Plumwood, V. (2002). *Environmental Culture: The Ecological Crisis of Reason*. Routledge.
- Pulkki, J. (2022). Humility imparts the wonders of nature: a virtue-ethical elaboration of some Michael Bonnett's thoughts. *Environmental Education Research*. <https://doi.org/10.1080/13504622.2022.2083082>
- Pulkki, J. (2021a). Ekososiaalinen hyve-etiikka. *Aikuiskasvatus*, 41(2), 102–112. <https://doi.org/10.33336/aik.109320>
- Pulkki, J. (2021b). Ajatuksia ekoindividuaation kasvatustilasta. *Sosiaalipedagoginen Aikakauskirja*, 22, 43–62. <https://doi.org/10.30675/sa.90594>
- Pulkki, J. (2020). Varsinainen minä ja henkisyys ekososiaalisen kasvatustilaston aspekteina. *Kasvatus*, 51(3), 302–316.
- Pulkki, J. (2017). *Kilpailun kasvatuksellisista ongelmista : Hyveitä 2000-luvulle*. [Väitöskirja: Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/102261>
- Pulkki, J. & Takkinen, P. (2022). Ekososiaalinen kysymys: Ekososiaalisen kasvatustilaston teoreettisia lähtökohtia. *Kasvatus & Aika*, 16(4), 62–79. <https://doi.org/10.33350/ka.120359>
- Pulkki, J., Varpanen, J. & Mullen, J. (2020). Ecosocial Philosophy of Education: Ecologizing the Opinionated Self. *Studies in Philosophy and Education*, 40(4), 347–364. <https://doi.org/10.1007/s11217-020-09748-3>
- Puolimatka, T. (1995). *Kasvatus ja filosofia*. Kirjayhtymä Oy.
- Roberts, R. C. (2013). *Emotions in the Moral Life*. Cambridge University Press.

- Rosenberg, M. (2020). Kasvatus monilajiseen empatiaan. *Aikuiskasvatus*, 40(3), 176–186. <https://doi.org/10.33336/aik.98363>
- Saari, A., Jokisaari, O.-J. & Värri, V.-M. (2014). *Ajan kasvatus : kasvatusfilosofia aikalaiskritiikkinä*. Tampere University Press.
- Salonen, A. O. (2014). An Ecosocial Approach in Education. Teoksessa R. Jucker & R. Mathar (toim.) *In Schooling for Sustainable Development: Concepts, Policies and Educational Experiences at the End of the UN Decade of Education for Sustainable Development*, (s. 221–239). Springer.
- Salonen, A. O. (2013). Ekososiaalinen sivistys kulttuurin kulmakiveksi. Teoksessa M. Laine & P. Toivanen (toim.) *Kestävä kasvatus – kulttuuria etsimässä. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja 6*, (s. 40–69). Erweko Oy.
- Salonen, A. O. & Bardy, M. (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus*, 35(1): 4–15. <https://doi.org/10.33336/aik.94118>
- Sandler, R. L. (2013). Environmental Virtue Ethics. *International Encyclopedia of Ethics*. <https://doi.org/10.1002/9781444367072.wbiee090>
- Sandler, R. L. (2007). *Character and Environment: A Virtue-Oriented Approach to Environmental Ethics*. Columbia University Press.
- Sherman, N. (1999). Character development and Aristotelian virtue. Teoksessa D. Carr & J. Steutel (toim.), *Virtue Ethics and Moral Education*, (s. 35–48). Routledge.
- Sihvola, J. (1994). *Hyvän elämän politiikka: Näkökulmia Aristoteleen poliittiseen filosofiaan*. Tutkijaliitto.
- Slote, M. (1999). Self-regarding and other-regarding virtues. Teoksessa D. Carr & J. Steutel (toim.), *Virtue Ethics and Moral Education*, (s. 95–105). Routledge.
- Snow, N. E. (2018). *The Oxford Handbook of Virtue*. Oxford University Press.
- Stanley, J., Loy, D. R. & Dorje, G. (2009). *A Buddhist Response to the Climate Emergency*. Wisdom Publications.
- Thompson, A. (2017). Anthropocentrism. Humanity as Peril and Promise. Teoksessa S. M. Gardiner & A. Thompson (toim.), *The Oxford Handbook of Environmental Ethics*, (s. 77–90). Oxford University Press.

- Unesco. (1977). *Intergovernmental Conference on Environmental Education: final report*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000032763>
- Värri, V-M. (2018). *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Vastapaino.
- Wallace, J. D. (1999). Virtues of benevolence and justice. Teoksessa D. Carr & J. Steutel (toim.), *Virtue Ethics and Moral Education*, (s. 82–93). Routledge.
- White, L. (1967). The Historical Roots of Our Ecological Crisis. *Science* 155, 1203–1207.
- Wilenius, R. (2021). *Ihminen ja sivistys*. Basam Books. (Alkuperäinen teos julkaistu 1982).
- Zagzebski, L. T. (1996). *Virtues of the Mind: An Inquiry into the Nature of Virtue and the Ethical Foundations of Knowledge*. Cambridge University Press.